

The Project Gutenberg eBook of Kaarle XII vanginvartijana, by J. O. Åberg

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kaarle XII vanginvartijana

Author: J. O. Åberg

Release date: February 25, 2012 [EBook #38979]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KAARLE XII VANGINVARTIJANA ***

Produced by Tapio Riikonen

KAARLE XII VANGINVARTIJANA

Kirj.

J. O. Åberg

Suomennos.

Porissa 1912,

Otto Andersin'in kustannuksella.

Otto Andersin'in kirjapainossa.

1.

Heinäkuun 8:s päivä 1700 oli sekä sateinen että myrskyinen. Seuraavan päivän noustessa oli Riian kirkontornin ympäristö kietoutuneena raskaaseen sumuun, mikä milloin nousi, milloin laskeutui, ja esitti kaduilla kuumeentapaisessa kiireessä eteenpäin rientävät ihmiset todellisina sumukuvina. Eikä usva kietonut vaippaansa yksistään mainittua kaupunkia, myöskin lähiseudun yli levisi tämä harmaan kaamea verho, joka raskaana ja kiusallisena peitti alleen kaikki esineet. Se viehkeän vilkas elämä, joka tätä ennen oli vallinnut metsissä, tasangoilla, järvissä, joissa vieläpä ilmassakin, missä linnut leikkiä löivät, oli äkkiä kuin poispuhallettu. Synkkä raskasmielisyys painoi kaikkien mieliä, ja pitkin vesiperäisiä joenrantoja näyttivät puutkin huoaten kumartavan vetisessä puvussaan, joka niitä jäähdyttäen ympäröi.

Tämä raskasmielisyys näkyi tarttuneen niihin neljään ratsastajaankin, jotka noin puolen penikulman

päässä Riiasta hiljalleen ratsastivat pitkin joen pohjoista rantaa. Tuon tuostakin he pysähtyivät koetellakseen rantapengertä, ja myötäänsä kuului heidän huuiltaan tämän tapaisia tunteenpurkauksia: "kirottu ilma! Viheliäiset seudut! Piru olkoon vielä kerta mukana tällaisessa tarkotuksettomassa ratsastuksessa!" y.m.

Vieläpä lausuttiin viimeinen lause niin lujasti, että etunenässä ratsastava nuorukainen äkkiä kääntyi ja kiinnitti suuret siniset silmänsä, jotka tähän asti olivat uinailleen harhailleet esineestä toiseen tai levänneet joen pinnan yli, puolittain ihmetellen, puolittain tyytymättömänä puhujaan.

"Rakas Horn", virkkoi hän sitte juoksijaansa pidättäen, "tehän tiesitte matkan päämäärän ja teillä oli täysi vapaus jäädä kotiin, jos niin olisitte tahtonut. Nyt ei ole paikallaan antaa nuhteita".

Nämä sanat, jotka ilmaisivat, ettei nuorukainen ensinkään ollut tyytyväinen Hornin avomieliseen arvosteluun, vaikuttivat, että tämä heti riensi juoksijoineen esille.

"Teidän majesteettinne", sanoi hän, "olen todellakin pahoillani, jos sanani otettaisi vastaan epäsuosiolla. Niissä ei ole ollut mitään pahaa tarkotusta. Kuitenkin täytyy minun avoimesti tunnustaa, että kardinaali Primaksen kiinniottaminen olisi ehkä tullut menestyksellä kruunatuksi, jos teidän majesteettinne olisi ottanut mukaansa vähintään sata miestä, niinkuin minä ehdotin. Ja onni olisi mahdollisesti siinä tapauksessa ollut meille niin suotuista, ettemme olisi voinut saada ainoastaan Puolan kuninkaan lähintä miestä käsiimme, vaan myös viekkaan saksilaisen kenraali Steinaun, jonka pitäisi olla Paykullin oikea käsi, niinkuin vangit kertovat. Tämä on syynä, myönnän sen, jonkunverran kiivaaseen huudahdukseeni".

Kaarle XII tarkasti Arvid Hornia muutaman silmänräpäyksen ajan niin tutkivasti kuin hän olisi tahtonut nähdä hänen sielunsa syvyyteen tullakseen vakuutetuksi, olivatko Hornin sanat totta eli ei. Senjälkeen sanoi hän äänellä, josta kävi ilmi, ettei epäsuosion laatu ollut niin vaarallista kuin Horn oli kuvitellut.

"Teidän uskollisuutenne, kreivi Arvid, ja se urhoollisuus, jota useasti olette osottanut, antaa minulle takeen puheenne totuudesta. Niin", jatkoi hän antaen pään vaipua rintaa vasten, "minua todellakin sapettaa, että kardinaali pääsi karkuun ja Steinau hänen mukanaan. Olisi muuten ollut hyvä saalis saada heidät kumpasenkä käsiinsä. Mutta", lopetti hän lisäten juoksijansa vauhtia, "minä toivon parempaa onnea seuraavalla kerralla".

Toiset ratsastajat, kreivi Horn, kenraalimajurit Stuart ja Cronhjort seurasivat kuningasta, keskenään ainoatakaan sanaa vaihtamatta. He näyttivät päinvastoin olevan erittäin tyytyväisiä kuninkaan vaitoloon, koska he siten saivat tilaisuuden syventyä omiin ajatuksiinsa.

Kun Kaarle XII heinäkuun 8 päivän aamulla ratsasti ajamaan takaa kardinaali Primasta, joka häikäilemättömän ja rohkean Steinaun johtaman pienen joukon kanssa oli uskaltanut lähestyä ruotsalaisten leiriä, oli hän ottanut mukaansa ainoastaan viisikymmentä miestä. Varomattomana, niinkuin ruotsalainen kuningas aina oli, katsoi hän tämän voiman aivan riittäväksi vakoilijajoukon pois ajamiseen. Niin kävikin, mutta kiivaassa takaa-ajossa sattui hän joutumaan saarroksiin, josta hän oman ja seurueensa urhoollisuuden avulla vihdoinkin sentään pelastui menetettyään enemmän kuin puolet joukostaan. Ainoastaan kahdeksantoista miestä oli jälellä. Loput oli joko otettu vangiksi tai makasivat Düna-joen liejuisella rannalla.

Niiden kahdeksantoista joukossa, jotka lyhyen matkan päässä seurasivat kuningasta ja hänen upseereitaan, löytyi myös vanha kersantti Kaski, harmaapartainen ukko, jolla oli vähintään kuusikymmentä vuotta niskallaan, mutta joka silti oli ihmeen reipas mieleltään. Kaski oli palvellut Kaarle yhdettätoista ja ollut silloin aina tulessa mukana. Suurimmissa vaaroissa oli hän ollut mukana: kuolema oli monet kerrat, niinkuin hänen oli tapa sanoa, "töllistellyt häntä kuin petoeläin", mutta tällaisinaanakin hetkinä ei ukko Kaski ollut menettänyt iloista ja reipasta mieltään. Jos joku nuorempi toveri ihmetteli, että Kaski myötäänsä voi olla niin hauskalla tuulella, niin sai hän aina ukon huuilta vastauksen hauskan laulun muodossa.

Sellaista iloista ukkelia eivät pahimmatkaan vastoinkäymiset tehneet alakuloiseksi. Hänen iloinen luontonsa vaikutti siinä määrin tovereihinkin, että harvoin näkyi hapanta naamaa siinä joukossa, missä Kaski oli.

Koko armeija tunsu vanhan kersantin, ja kuningas Kaarlekin tapasi toisinaan, kun hän oli huonolla tuulella, etsiä Kaskin seuraa saadakseen kuulla hänen rohkasevia sotakertomuksiaan.

Vanha Kaski, kaikkia tovereitaan päätänsä pitempi, ratsasti pienen joukon etunenässä, jonka päällikkö hän oli siitä lähtien, kun vänrikki taistelussa oli joutunut puremaan ruohoa. Vasemmasta kädestä tippui verta satulaan, jättäen samalla pieniä punaisia merkkejä valkeanharmaan juoksijan sivuille. Terävä sapeli oli miltei leikannut poikki pikkusormen, joka kuitenkin vielä riippui kiinni

jännesuonistaan.

Ainoastaan kuninkaan ehdoton kielto voi estää Kaskia laulamasta reipasta laulunpätkää. Sen sijaan virtasi huoleton pila myötäänsä hänen huuliltaan. Pila koski etupäässä saksilaisia, puolalaisia, venäläisiä ja mitä hänen mieleensä kulloinkin sattui johtumaan, eivätkä omat toveritkaan niin harvoin olleet pilan esineinä. Seurauksena oli, että koko tämä pieni joukko täytti kurkkua nauraen ratsasti leiripaikalle. Iloisuutta koskeva kielto oli samalla lakannut.

"Turkanen soikoon, nyt on Kaski jälleen kertomassa juttujaan", sanoi paksunpyöreä kapteeni pitkälle laihankalpealle toverilleen. "Se mies on aina samanlainen".

"Niin, hän on paras miehemme", vastasi laihankalpea upseeri. "Jos kaikilla olisi sama huumori, niin ei meidän koskaan tarvitsisi nähdä ainoatakaan hapanta naamaa".

Ilma oli edelleen ikävä 9:nenkin päivän aamulla. Jo aikaseen, vieläpä ennen auringonnousua, oli ruotsalainen armeija järjestyksessä matkaamaan joen yli. Melkein koko kaupungin asujamisto oli kokoontunut valleille, joita ruotsalaiset jo pitemmän aikaa olivat puolustaneet, ja seurasivat sieltä vaihtelevalla mielenkiinnolla joella ristiin rastiin kulkevia veneitä.

Paykull, joka oli kaikessa rauhassa linnotetussa leirissään ja kaikkein vähimmin ajatteli, että kuningas Kaarle uskaltaisi yrittää virran yli näin sumuisen ja epäedullisen ilman vallitessa, kummastui suuresti, kun yksi hänen ajutanteistaan kiireesti saapui ilmottamaan, että koko ruotsalainen armeija oli tulossa joen yli.

Tuskin puoli tuntia takaperin pakomatkalta leiriin saapunut kardinaali Primas, kunnianarvoisa mies, isänmaataan rakastava ja viekas poliitikko, epäili aluksi upseerin sanoja, mutta vilkas laukausten vaihto etumaisten ruotsalaisten veneiden miehistön ja Düna-joen eteläiselle rannalle sijotetun tähytäjäjoukon välillä poisti heti sekä hänen että Paykullin epäilyksen. Viime mainittu kävi rauhattomaksi sitäkin suuremmalla syyllä, kun hän aina tähän asti oli elänyt siinä uskossa, että kuningas Kaarle, jos hän olisi niin häikäilemätön, että uskaltaisi joen yli, olisi tehnyt yrityksen virran ylemmältä kohdalta, jossa löytyi sangen edullinen yli-kulkupaikka. Sinne hän sen takia olikin asettanut kenraali Steinaun johtaman verrattain vahvan joukon. Hevostaan kannustaen täytyi ajutantin rientää kutsumaan kenraalia takasin. Sen jälkeen kiirehti Paykull tanskalaisen kenraali Trampen seuraamana, joka kuninkaansa määräyksestä palveli saksilaisessa armeijassa, joukkonsa etunenässä joen rannalle, missä ensimmäiset ruotsalaiset veneet rannassa laskivat maihin.

Mutta kardinaali Primas oli siksi viisas että hän jäi leiriin. Hän kutsui myös heti kokoon lukuisan palvelijakuntansa ja antoi määräyksen, että kaikki olisivat valmiina mahdollisen äkkinäisen lähdön varalta.

Kauan ei tarvittukaan lähtöä odottaa. Paykullin kaikista ponnistuksista huolimatta nousi Kaarle XII maihin, teki tapansa mukaan kohta hyökkäyksen ja pakotti vihollisen joukot lyhyen taistelun jälkeen peräytymään. Paykull lähetti kerta toisen perästä lisäjoukkoja, mutta aina samalla tuloksella, ja seuraus oli, että hänen heinäkuun 9 päivänä ennen auringonnousua täytyi koko armeijoineen jättää kenttä viholliselle alttiiksi.

Puolalainen kardinaali oli etäämpää huolestuneena seurannut tätä vaihtelevaa taistelua. Kun se viimein alkoi kallistua ruotsalaisten voitoksi, kohosi hänen rinnastaan syvä huokaus ja hän mutisi itseksensä:

"Puolan aika on ohi, kuningas Kaarle voittaa".

Nämä sanat lausuttuaan kokosi hän palvelijansa ja jätti huolestuneen näköisenä leirin, josta ei hän luullut tarvitsevansa niin pian poistua.

Hyvän matkan päässä leiristä itäänpäin pysäytti palvelijajoukon johtaja äkkiä juoksijansa ja kääntyi kardinaalin puoleen kysymyksellä:

"Mihinkä teidän ylhäisyytenne aikoo matkan johtaa?"

Kardinaali Primas mietti hetkisen, jonka jälkeen hän reippaasti vastasi:

"Rajzaciin".

Palvelija kääntyi kapealle metsätielle, joka joenrantaa pitkin johti aina Rajzaciin asti, joka oli Sobieskin suvun sukutila ja sijaitsi noin kaksi penikulmaa Riiasta itäänpäin, ainoastaan muutaman sylvän päässä Düna-joen rannasta.

Kun kardinaali Primas huomasi pimeän metsän itseään ympäröivän eikä muita ääniä kuulunut kuin

hevosten kavioiden kapse ja puiden suhina, tunsin hänen itsensä vihdoin levolliseksi, ja helpotuksen huokaus nousi hänen rinnastaan.

Ylikulun aikana oli Anders Kaski ollut kuninkaan aluksen kintereillä seuranneessa veneessä. Vanhuksen kasvot loistivat tyytyväisyydestä, kuten tavallista. Ainoastaan kerran ne synkistyivät, silloin kun toisella rannalla seisovat saksilaiset alkoivat tähtäämään kuningasta ja hänen seuruettaan.

"Ne lurjukset varmaankin ampuvat hänet läpinäkyväksi kuin ryyniseulan", kirkui hän nähdessään, kuinka pari kuningasta ympäröivää hoviherraa kaatui veteen, kun he Kaarle XII:n sivulla kahlasivat rannalla, jossa eivät syvällä uivat alukset enää uineet, "mutta ennen..."

Kaski ei lopettanut lausetta, vaan hyppäsi notkeasti veneestä ja meni sitte laulaen reipasta sotilaslaulua ja toisinaan lähettäen vihollisille kuulan muodossa lämpimän tervehdysten, muutamia askeleita kuninkaan edelle.

"Pois tieltä, Kaski!" huudahti kuningas. "Sinun mahtava ruumiisi varjoo minulta näköalan".

"Se hyvä se", vastasi Anders. "Silloin voi teidän majesteettinne olla rauhallinen kuulien suhteen".

Kuningas hymyili vanhan kersantin uskollisuudelle ja innolle ja antoi hänen pitää paikkansa. Juuri kun hän laski vasemman jalkansa rannalle, kuului laukaus ja vanhan kersantin hattu heittäytyi pitkälle veteen. Kaski katseli surullisen koomillisesti perässä tulevien sotilasten polkemaapäähinettä ja lausui sitte järeällä äänellä:

"Kiinni noihin lurjuksiin! Minä kyllä hankin itselleni puolalaisen pääkappaleen kadonneen tilalle".

Vanha sotilas pysyttäytyi edelleen joukon etunenässä. Kun hän taistelun päätyttyä lähestyi kuningasta, kullettaen mukanaan kolme omin käsin ottamaansa vankia ja lipun puolikasta, josta hän hetken oli kovasti taistellut erään saksilaisen upseerin kanssa, oli hänen pääläellään runsaasti koristettu puolalainen lakki. Tässä päähineessään, joka ei ensinkään ollut sopusoinnussa verestä ja tomusta tahraantuneen ruotsalaisen sotilaspuvun kanssa, oli Kaski niin perin hauskan näköinen, että Kaarle kuninkaankin täytyi vetää suunsa hymyyn. Vanhus nauro i itse eniten, mutta kesken pahinta naurun remahdusta kävivät hänen kasvonsa äkkiä vakaviksi. Jättiläismäinen vartalo värisi liikutuksesta ja äsken niin iloisissa silmissä näkyi kaksi suurta ja kirkasta kynneltä. Miehekäs äänensä väreili myös liikutuksesta, kun hän huusi:

"Kauan eläköön kuningas Kaarle ja kuolema hänen vihollisilleen".

Ja syy tähän äkkinäiseen muutokseen?

Kesken yleistä riemua, Kaskin juuri tehdessä koomillisia virnistyksiä, oli kuningas sanonut:

"Mene vaihtamaan puolalainen lakkisi, joka sinua ei ensinkään pue, vänrikki Kaski".

2.

Rajzacin linna sijaitsi, kuten mainittu, noin kaksi penikulmaa Riian kaupungista itäänpäin lähellä Düna-joen rantaa. Vuosisatoja oli kulunut siitä kun sen mahtavat peruskivet oli laskettu. Kolme tornia, yksi keskellä ja kaksi pienempää kummassakin päässä, kohosivat huomattavasti sammaleiden peittämien harmaiden seinien yli, ja ne näkyivät pitkälle linnaa ympäröivän metsän yli. Korkea suojelusmuuri, jossa oli useita ampumaluukkuja, antoi Rajzacille linnotuksen muodon, ja sellaiseksi se jossain määrin oli tarkotettukin.

Aika, jota kertomuksemme käsittelee, oli kaikkea muuta kuin rauhallinen, ja tämän edelliset vuosikymmenet olivat samanlaatuisia. Venäläisten, turkkilaisten ja saksalaisten kanssa käytyjen taistelujen vaihteluksi oli myös toisinaan sisällisiä levottomuuksia, jotka saattoivat Puolan asukkaat varustautumaan toisiaan vastaan. Puolalainen ylimistö oli nimittäin vallanhimoista ja itsetietoista väkeä, jonka voi saada ainoastaan asevoimalla tunnustamaan ylempänsä, sellaisen, jolla yksinään oli ratkaiseva voima. Sanaa "puolalaiset valtiopäivät" käytettiin sentähden usein, kun tahdottiin kuvata epäjärjestystä kokouksessa, jossa kaikki jäsenet koettavat kynsin hampain saada oman yksityisen mielipiteensä määräväksi, siten synnyttäen hajaannusta ja epäjärjestystä.

Ruotsin kuninkaiden sotarekillä Puolaa vastaan oli tämä sisäinen kateus ja eripuraisuus hyvä ase vallottajan käsissä, niinpä nyt Kaarle kahdennentoistakin retkellä. Tietysti löytyi myös rehellisiä ja isänmaataan rakastavia puolalaisia, jotka tekivät ahkeraa työtä pitääkseen Puolan kansan koossa, mutta he eivät onnistuneet. Jokainen tahtoi olla herra, ei kukaan totellut, ja sentähden onkin Puola jo meidän

aikanamme mennyt perikatoaan kohden, s.t.s. lakannut olemasta oma kuningaskuntansa. Kolmen mahtavan naapurinsa, Venäjän, Preussin ja Itävallan jakamana on sillä vain nimensä jälillä.

Mutta me palaamme takasin Sobieskin suvun vanhaan sukutilaan. Sadun jättiläisen kaltaisena seisoi Rajzacin linna siinä näköjään aivan hyljätynä. Sen muurilta eivät kaikuneet mitkään sotahuudot eikä pienten pensaiden ja köynnösten peittämistä ampumaluukuista mitkään kanuunansuut vilkkuneet anastajaa vastaan. Iloiset laulut eivät kaikuneet avarista saleista, ei näkynyt komeasti puettuja ritareita korskuvien ratsujen selässä, ei helliä impyeitä ihanina kesä-iltoina kuuntelemassa luutun sointuvia näppäilyjä, eikä raikuvia metsästystoitotuksia metsikössä, vaan kaikkialla vallitsi raskas ja painostava synkkyys, joka oli täydellisessä sopusoinnussa itse linnan kanssa, jonka keskitornissa oleva rautainen tuuliviiri surkeasti natisten käänteileikse sinne tänne, aikaansaaden niin kamalan ja aavemaisen tunnelman pimeässä yössä. Ainoastaan silloin tällöin näkyi joku ihmisolento pelokkaan laahustavasti hiipivän pitkin vallia eli arasti katsovan jonkun ampumaluukun lävitse, josta hän silloin oli pakotettu ajamaan pois ne pienet nelijalkaiset asukkaat, jotka linnan hallitsijattarelta lupaa pyytämättä olivat sinne asettuneet asumaan. Tuskin kertaa päivässä käännettiin linnan raskasta tammiporttia saranoillaan.

Ja kuitenkin säilytti Rajzacin linna monta hauskaa muistoa erittäinkin niiltä ajoilta, kun Puolan suurin sankari, kuningas, Johan Sobieski, joka puolalaisen armeijan avulla pelasti voittoisan turkkilaisen joukon piirittämän Wienin, oleili täällä. Juhlatilaisuus seurasi toistaan, suuret salit loistivat kullassa ja purppurassa. Ei näkynyt täällä silloin happamia naamoja, kun Puolan parhain ylimystö oli rientänyt tänne, saadakseen nauttia sankarikuninkaan läsnäolosta.

Kuinka ihana olikaan mennyt aika ja sen mukanaan tuoma ritarillisuus ja runollisuus! Mitä enemmän aika riensi eteenpäin, sitä proosallisemmaksi se muodostui. Edellisten vuosisatojen tunnus oli kiitos ja ylistys, nykyajan tunnus on raha, raha! Mammonan takia heittävät nykyajan lapset ajattelemattomasti pois kunniansakin.

Johan Sobieskin kuoleman jälkeen jäi Rajzacin linna suvun omaisuudeksi, ja aikana jota tämä kertomus koskettelee, asui linnassa ruhtinas Sobieskin iäkäs puoliso. Vanha linna näytti nyt olevan ikäänkuin häpeissään muistellessaan entisiä loisto-aikoja.

Sen päivän iltana, jolloin Kaarle XII kulki Düna-joen yli, oli leskiruhtinatar Martha Sobieski kutsuttanut ympärilleen koko palvelijakuntansa, joka nousi lähes sataan henkeen, ja pitänyt heille seuraavan puheen:

"Olen tänään saanut kirjeen ruhtinas Sergo Panitzkyltä, joka on kihloissa poikani tyttären kanssa. Kirjeessä ilmoitetaan, että anastaja, ruotsalainen kuningas, lähestyy näitä seutuja. Kysyn teiltä nyt, tahdotteko uskollisesti palvella Puolaa ja sen kuningasta?"

"Tahdomme", vastasivat kaikki syvään kumartuen sekä asettaen käden rinnalleen uskollisuuden merkiksi.

"Hyvä on. Aseita löytyy vanhassa arsenaalissa. Ne eivät ole olleet anastajan iso-isän aikojen jälkeen käytännössä, mutta tuottakoot ne nyt jälleen kunniaa. Sinä, Joseph", jatkoi hän kääntyen vanhimman palvelijan puoleen, jota vanhuutensa ja uskollisuutensa takia pidettiin suuremmassa arvossa kuin muita palvelijoita, "sinä ryhdyt komentajaksi, minä luotan sinuun".

Vanha uskollinen palvelija teki vielä syvemmän kumarruksen kuin toiset ja sanoi:

"Pyhä neitsyt on todistanani, että minä uhraan henkeni ja vereni hallitsijattareni edestä, ja minä menen takuuseen siitä, että toisetkin palvelijat tekevät samoin".

Kun Martha Sobieski vielä kerran oli vastaanottanut palvelijainsa uskollisuuden vakuutukset itseään ja Puolaa kohtaan, meni hän pää pystyssä ja pojantyttärensä tukemana sisälle huoneeseen. Tyytyväisyys, joka niin selvästi kuvastui hänen piirteistään uskollisuusvakuutusta tehtäessä kartanolla, hävisi vähitellen, ja kun hän oli tullut suureen raskailla kullatuilla nahkatapeteilla koristettuun salonkiin, jossa kuningas Johan muinoin tapasi vastaanottaa vieraitaan ja jossa Sobieskin suvun kuolleiden jäsenten muotokuvat mykkinä katselivat elossa olevia jälkeläisiä, vaipui hän huohottaen mukavaan nojatuoliin ja kätki muutamiksi silmänräpäyksiksi vanhan liituvalkeiden hiuksien ympäröimän päänsä käsiinsä, samalla kun raskaat huokaukset nostattivat hänen rintaansa.

Eleonora seisoi mykkänä ja ajatuksiinsa vaipuneena hänen edessään. Nuori ruhtinatar ei ollut kasvopiirteisiin ja muotoon nähden kaunis, mutta hänen pienillä kasvoillaan lepäsi niin ihmeen sydämellinen hyvyys, mikä hänen tummansinisistä silmistäänkin kuvastui, että sen, joka kerran näki tämän nuoren ruhtinattaren, oli mahdoton häntä unohtaa. Suloinen ja puhdas naisellisuus teki hänet viehättävämmäksi kuin moni häikäisevä kaunotar oli.

Kauan odotettuaan, että leskiruhtinatar alkaisi puhumaan, kävi tämä odotus hänelle vihdoin liian pitkäksi, ja hän virkkoi sentähden vienonpehmeällä äänellä:

"Mitä sinä ajattelet, iso-äiti?"

Tämä lempeä ääni herätti rouva Marthan unelmistaan.

"Lapseni", sanoi hän hetkisen katseltuaan ympärilleen, "vaikeat tapaukset odottavat meitä. Niinkuin äsken kuulit, lähestyy Kaarle XII seutujamme. Ylpeänä menestyksestään tsaarin joukkoja vastaan ei hän tahdo enempää eikä vähempää kuin panna kuningas Augustin pois valtaistuimelta. No, no", jatkoi vanhus viitaten Eleonoraan olemaan hiljaa, "yhdeksi näkökannalta katsoen ei hänen aikomuksensa ole niin perin moitittava. Saat kuulla, lapseni", jatkoi hän, huomattessaan, että pojantytär osotti ihmettelyä, "etkä sinä enää ihmettele. Kuningas Kaarle oli juuri noussut valtaistuimelle, kun tsaari Pietari, kuningas August ja Tanskan kuningas äkkiarvaamatta ja ilman syytä hyökkäsivät hänen päälleen. Viimemainitun kanssa hän selvitti asian miltei samassa silmänräpäyksessä, Venäjän tsaari on lyöty, ja vastapalvelukseksi kuninkaamme osanotosta toisten suunnitelmiin on nyt tämä itsepäinen ruotsalainen saanut päähänsä vallata häneltä Puolan kruunun. Niin ovat asiat nykyisin".

"Mutta", virkkoi Eleonora mieltävästi, "kenen hän tahtoo asettaa tilalle? Itsensäkö, niinkuin hänen isänsä teki?"

"Hänen suunnitelmistaan ei vielä tiedetä varmuudella mitään", vastasi rouva Martha vitkaan. "Veljelläni, kardinaalilla, on kyllä lähempiä tietoja siitä, mutta häntä en ole pitkään aikaan nähnyt. Valtiomiehenä ei hän sitäpaitsi ole ylen aulis antamaan tietoja. Olen useasti kysynyt häneltä asioita, jotka koskevat poliittista elämää, mutta aina saanut vältteleviä vastauksia. Niin, herrat diplomaatit ovat, niinkuin entisajan oraakkelit, niukkoja tiedonannoissaan".

Voimiaan ponnistellen lausuttuaan nämä sanat, vaipui leskiruhtinatar takaisin nojatuoliinsa ja kätki taas kasvot käsiinsä. Muutaman minuutin kuluttua nousi hän ylös ja viittasi Eleonoraan luokseen.

"Ota kynttilä, lapseni", sanoi hän tuskin kuuluvalla äänellä.

"Paneutuuko iso-äiti levolle?"

"En. Ota kynttilä!"

Rouva Martha otti sen jälkeen Eleonoraan kädestä kiinni ja meni hitain askelin Johan Sobieskin muotokuvan luo.

"No niin, no niin", virkkoi leskiruhtinatar, kun kynttilänvalo valaisi kuninkaan kauniita kasvoja, "nyt voivat vanhat silmäni selvemmin nähdä sinut, sinä Puolan suurin sankari! Oi, jospa sinä nyt eläisit! Silloin voitokas käsivartesi musertaisi tämän pohjoisen karhunmaan kuninkaan, joka nyt riehuu viljavilla seuduillamme ja häikäilemättömästi leikkii Puolan kunniakkaalla kuningaskruunulla. Mutta anna kuitenkin henkesi tulla ei ainoastaan Puolan kuninkaan vaan myös koko hänen sotajoukkonsa yli, niin että ne voisivat ajaa pois anastajan ja palauttaa levon ja rauhan vertavuotavaan maahamme. Sinun käsiisi, pyhä neitsyt", jatkoi hän tehden hartaasti ristinmerkkejä kultaisen madonnankuvan edessä, "sinun käsiisi, pyhä Jumalan äiti, jätän Puolan kohtalon, poista paha, ennenkuin vihollinen saa liian suuren vallan maassa. Me luotamme sinun apuusi, joka et koskaan ole kääntynyt pois niistä, jotka rehellisellä sydämellä polvistuvat edessäsi".

Vanhus oli juuri laskeutumaisillaan polvilleen silkipallille, kun samassa salongin hämärästä nurkasta ääni lausui sanan:

"Amen!"

Ääni kuului niin kumealta, melkein pä kamalalta, suuressa salongissa, ja naiset kääntyivät kauhistuneina ääntä kohden. Rouva Martha sai kuitenkin heti takaisin mielenmalttinsa ja virkkoi terävällä äänellä:

"Kuka se on, joka uskaltaa ilmottautumatta tunkeutua tänne? Kuinka hoitaa Joseph tehtävänsä!"

"Älä moiti vanhaa, rehellistä miestä", virkkoi vieras, ja samassa astui pitkä, ylevä mies esiin.

Leskiruhtinatar oli nyt tuntenut äänen.

"Veljeni, veljeni", virkkoi ruhtinatar rientäen kardinaali Primasta vastaan, joka sydämellisesti syleili sisartaan. Kardinaalin takana näkyi nuori komeasti puettu puolalainen. Hienojen huulten ympärillä oleva röyhkeä ja ylimielinen piirre vaikutti sen, ettei hän ollut erityisemmin puoleensa vetävä.

Tämä mies oli ruhtinas Sergo Panitzky, viimeinen jälkeläinen aikaisempien urotöittensä kautta

loistavassa suvussa, joka Kaarle X Kustaan sodassa teki itsensä kuuluisaksi sekä Puolassa että Tanskassa. Ruhtinas Sergo ei kuitenkaan vielä ollut ehtinyt tehdä itseään kuuluisaksi muuten kuin ennenmainituilla "puolalaisilla valtiopäivillä", missä hän sekä sopivissa että sopimattomissa tilaisuuksissa oli ärsyttänyt toisinajattelevat itseään vastaan. Hyväksi onneksi oli kesken kaikkea puhjennut sota, ja kunnianhimoinen ruhtinas riensi heti kardinaali Primaksen luo, jonka piti tulla hänen sukulaisekseen.

Puolassa niinkuin melkein kaikissa muissakin maissa oli vallalla se tapa, että ylhäiset perheet kihlasivat lapsensa jo kehossa, huolimatta siitä, voivatko he sitte kypsyneemmässä ijässä pitää toisistaan eli ei. Siten luonnollisesti syntyi monta onnetonta avioliittoa, mutta tämä ei kuitenkaan liikuttanut avioliittosopimuksen tekijöiden vanhempia, jotka panivat painoa ainoastaan syntyperään ja rikkauteen.

Juuri sellainen kihlaus satoi nuoren ruhtinattaren Eleonora Sobieskin Sergo Panitzkyyn, josta rouva Martha hetki sitte oli puhunut palvelijoille. Kihlatut olivat ainoastaan kolme kertaa nähneet toisensa, mutta heti ensi kerralla oli Eleonorassa herännyt ehdoton vastenmielisyys ruhtinas Sergoa kohtaan. Eikä hän mitenkään tahtonut vastenmielisyyttään salata, ei edes iso-äidin ja kardinaalin läsnä ollessa. He eivät olleet tähän asti mitään sanoneet, mutta nyt kun ruhtinas tuli kohteliaasti kihlattunsa luo ja aikoi suudella hänen kättään, mutta Eleonora veti äkkiä kätensä pois, lausui leskiruhtinatar ankarasti:

"Eleonora! Älä unohda, että hän on sinun kihlattusi!"

Nuori ruhtinatar kalpeni huomattavasti ja hänen kätensä vapisi, kun hän vastenmielisesti ojensi sen. Mutta ruhtinas Sergon huulet olivat tuskin koskettaneet sitä, kun Eleonora tulisesti veti kätensä takasin ja riensi kuin pelotettu karitsa pois huoneesta, ennenkun läsnäolevat olivat ehtineet tointua hämmästyksestään ja ihmettelystä.

"Älkää pahastuko hänen sopimattomasta käytöksestään nykyhetkellä", sanoi rouva Martha parhaansa mukaan koettaen salata harmiaan. "Teidän saapuessanne oli meillä vakava keskustelu, ja luultavasti teidän äkkinäinen tulonne hämmästytti häntä siinä määrin että hän riensi pois. Hänhän on vielä niin nuori", jatkoi vanhus onnistuen huultensa ympärille saamaan sovituksen hymyn, "pari vuotta lisää vaan, niin kyllä hän varmaankin on toisellaisessa mielentilassa".

Ruhtinas Sergo kumarsi syvään, samalla purren huuleensa. Hän oli kyllä ennenkin huomannut, kuinka epäsuosiollinen Eleonora oli häntä kohtaan. Mutta hän ei siitä puhunut nyt mitään, vaan suuteli kunnioittavasti vanhan leskiruhtinattaren kättä, jonka jälkeen hän istuutui akkunan viereen, sormillaan naputtaen marssia, joka oli selvä todistus niistä tunteista, jotka hänen sisässään liikkivat.

Sisar ja veli olivat pian syventyneet keskustelemaan päivän tapahtumista, ja leskiruhtinatar sai nyt kuulla kauan odottamansa tiedon, kenet Kaarle XII oli määrännyt Augustin seuraajaksi Puolan valtaistuimelle.

Stanislaus Leczinskin nimeä lausuttaessa vetäytyi leskiruhtinattaren otsa syviin ryppyihin. Kiivaasti tarttui hän veljensä käteen ja kuiskasi hänen korvaansa liikutetulla äänellä:

"Vastusta tätä nimitystä niin paljo kuin voit. Sinä tiedät, etteivät Leczinskin ja Sobieskin suvut ole koskaan katsoneet toisiaan lempein silmin".

"Mutta kuningas sanoo, ettei hän tunne ketään jalompaa puolalaista", virkkoi kardinaali vitkaan.

"Ei ketään", huudahti leskiruhtinatar nousten ylös ja heittäen samalla silmäyksen veljeensä. "Ei ketään! Äh! Missä sitte hänen silmänsä ovat! Etkö sinä..."

Kardinaali asetti samassa kätensä sisarensa huulille, samalla kun hän heitti merkitsevän sivusilmäyksen akkunaa kohden, jonka luona ruhtinas Sergo oli. "Kahdenkesken", sanoi hän.

"Niin", kuiskasi ruhtinatar, joka ymmärsi kardinaalin viittauksen, "huomen-aamuna rukoushuoneessani".

Siskokset erosivat sen jälkeen ja menivät kumpikin huoneeseensa. Ruhtinas Sergo jäi edelleen akkunan viereen, rummuttaen sormillaan kiivasta marssia. Vihdoin nähdessään Eleonoran menevän linnankartanon poikki, riensi hän ulos pitkin leveitä rappuja, mutisten itsekseen:

"Itsepäinen ja omavaltainen hän on, mutta vielä ovat, taivaalle kiitos, vanhat lakimme voimassa, ja niiden mukaan hänen täytyy tulla minun omakseni".

Kardinaali Primaksen vanha palvelija, harmaapartainen Czary, oli onnettomuudekseen väännähtänyt jalkansa, kun hän ollessaan seikkailuretkellä lähiseuduilla, oli nousemassa hevosen selkään seuratakseen herraansa. Hevonen, joka ei ollut tottunut uuteen ratsastajaansa, heitti Czaryn muitta mutkitta maahan ja nelisti suoraa päätä Ruotsin voitokkaita joukkoja vastaan, mitkä sen sitte ottivat kiinni.

Ja siinä virui nyt Czary kiroten loukkaantuneine jalkoineen, voimatta päästä niin minnekään. Pieninkin liike pakotti tuskasta huutamaan.

"Nyt ne koirat tulevat!" mutisi hän itsekseen, kun hän näki ruotsalaisten lähestyvän, "oi jos voisın paeta!"

Anders Kaski, joka samalla lähestyi, kuuli Czaryn voitotukset.

"Tuon miehen kanssa on varmaankin huonosti", virkkoi hän kumartuen puolalaisen yli. "Kuinka on laitasi?"

Czary, joka ei ollut ymmärtävinään ruotsia, osotti ääneti jalkaansa.

Anders tarttui jalkaan kiinni, mutta hellitti siitä heti, kun puolalainen alkoi hirveästi ulvoa. Kun pahin tuska oli ohi, katsoi Czary parhaaksi antautua ruotsalaisen vaalittavaksi.

"Vasen jalkani on väännähtänyt", sanoi Czary.

"Vähät siitä", tuumi Kaski. "Minun on sekä käteni että jalkani väännähtäneet, ja kuitenkin olen vielä kokonainen".

"Älä jätä minua tähän makaamaan", rukoili Czary onnettomalla äänellä.
"Minä olen kardinaali Primaksen palvelija ja..."

"Ahaa", keskeytti Kaski, joka oli kuninkaan usein kuullut sanovan, että hän mistä hinnasta tahansa tahtosi saada kardinaalin valtaansa, "sinä saat kait tehdä seuraa toisille vangeille".

Tällä odottamattomalla tavalla tuli Czary ruotsalaisten leiriin. Niin ei hän ollut odottanut seikkailun päättyvän, mutta hädällä ei ole lakia, hänen täytyi taipua kohtaloonsa, tahtoi hän sitte eli ei.

Kun Kaarle XII hetkistä myöhemmin kävi vankeja katsomassa, osotti hänen seurassaan oleva vänrikki Kaski Czarya lausuen:

"Hän on itse sanonut olevansa kardinaalin palvelija".

Aluksi ei Czary tahtonut sanoa, mitä hän tiesi kardinaalin matkasta tämän jätettyä saksilaisen leirin. Mutta kun kuningas mitä vakavimmin uhkasi hirttää hänet jo saman tunnin kuluessa, lähti hänestä irti, että kardinaali luultavasti oli matkannut sisarensa maatilalle.

"Mikä sen nimi on?" kysyi Kaarle kuningas.

"Rajzac", vastasi Czary empimättä.

"Ja missä se sijaitsee?"

Nyt Czary vaikenı. Mutta heittäessään silmäyksen vänrikki Kaskin uhkaavaan muotoon, alkoi Czaryn kieli jälleen liikkua kannittimissaan.

Kun kuningas astui ulos tuosta puolittain rappeutuneesta puuladosta, jossa vankeja tilapäisesti säilytettiin, sanoi hän Anders Kaskille:

"Valitse sata parasta ratsastajaa ja katso, että he ovat kunnossa puoliyön aikaan".

Vänrikki, joka huomasi, että tässä oli erinomainen seikkailu kysymyksessä, rohkeni hetkisen epäiltyään kysyä:

"Minä saan kait seurata mukana?"

"Tietysti", vastasi kuningas ystävällisesti nyökäten, jonka jälkeen hän pitkin askelin poistui.

"Niin, tietysti", virkkoi myös ohikulkeva toveri, joka oli kuullut Kaskin kysymyksen ja kuninkaan vastauksen, "missäpä kauha olisi, ellei padassa".

Vänrikki, joka aina rakasti onnistunutta pilaa, vaikka se lausuttiin hänen omallakin kustannuksellaan,

nauroi sydämellisesti toverin puheelle.

"Se sattui naulaan", sanoi hän. "Seuraatko mukana?"

"Tietysti, mihinkä matka?"

"Ajamme kardinaaleja takaa".

"Aluksi ainoastaan yhtä. Ehkä sitte löydämme useampia. Puolalaiset kardinaalit ovat kuin jäniksiä, katsos kukaan ei tunne heidän kulkureittejään. Ha, ha, ha!"

Kun keskiyön varjot heittäytyivät maan yli, ratsasti Kaarle kuningas satalukuisen hyvin asetetun ratsastajan etunenässä pitkin joenrantaa sinnepäin missä Rajzac sijaitsi. Paykullin hajotetusta armeijasta ei näkynyt jälkeäkään, se oli kuin poispuhallettu. Ilman seikkailuja saapui ruotsalainen joukko Sobieskin sukutilalle hetkistä myöhemmin kuin Joseph leskiruhtinattaren vanha, uskollinen palvelija, oli kolmannen kerran tarkastanut muutamat valleille asetetut vahdit. Päästäkseen tarpeettomasti herättämästä linnan puolustusväkeä, pysähtyi Kaarle kuningas tiheään metsään, mihin ei kuuvalo voinut tunkeutua lehtien lävitse. Kauan ei hän kuitenkaan voinut seisoa tässä toimettona, vaan hiipi hiljalleen vänrikki Kaskin ja äskenmainitun toverin seuraamana tammiporttia kohden. Kullakin oli ase kädessään valmiina käyttämään sitä koko voimallaan.

Ainoaan portin edessä olevaan puista vapaaseen paikkaan oli viimeisten vuosikymmenien aikana ehtinyt kasvaa miehenkorkuisia pensaita joita ei leskiruhtinatar ollut katsonut tarpeelliseksi kiskotuttaa pois. Näiden varjossa onnistui kuningas seuralaisineen hiipimään muutaman askeleen päähän portista, kun portilla oleva vahtimies huomasi heidät.

Täysikuu, joka tällä välin oli ehtinyt koko joukon korkeammalle, valaisi kirkkaasti näitä kahta ruotsalaista ja heidän urhoollista kuningastaan, antaen puolalaiselle oivan tilaisuuden ottaa tarkka tähtäys. Kaarle kuningas huomasi kuitenkin heti aseman vaarallisuuden. Hän juoksi sivulle ja oli kohta varmassa paikassa ihan portin vieressä. Seuralaisensa riensivät hänen kintereillään, ja tämä tapahtui niinkuin on tapana sanoa "kreivin aikaan", sillä samassa laskeutui puolalaisen kivääri viistoon maata kohden ja siitä lähtenyt kuula hipasi Kaskin takin takapuolta.

"Olitpa aika vetelys, sinä unissakävijä", ivaili vänrikki näyttäen puolalaiselle pitkää nenää. "Kylläpä saat tietää, mistä Taavetti olutta osti, jahka tulet alas".

Laukaus herätti kaikki linnassa olevat elävät olennot syvästä unestaan, ja joka nurkasta voi Kaarle kuningas kuulla huudon:

"Ruotsalainen on niskassamme! Aseisiin!"

4.

Kun Eleonora oli tullut ulos pitkään käytävään, pysähtyi hän hengähtämään. Povi nousi rajusti ja ainoastaan vaivoin sai hän puristetuksi helpotuksen huudahduksen:

"Ah!"

Mutta samassa silmänräpäyksessä valtasi hänet kauhuntunne. Hän ajatteli ankaraa iso-äitiään, ja hänen hento vartalonsa alkoi vapista kuin haavanlehti. Minkälaisen rangaistuksen hän tulisikaan saamaan käytöksestään ruhtinas Sergoa kohtaan? Vankeutta ei hän kylläkään odottanut, mutta hän aavisti jotain pahempaa, nimittäin iso-äidin epäsuosiota ja muita sen yhteyteen punoutuneita harmillisuuksia. Varmaankin käyttäisi veljentyttärensä vastustuksesta ärsyntynyt leskiruhtinatar kaikki vallassaan olevat keinot, jotka eivät suinkaan olleet vähäiset, koska hän m.m. oli hyvissä väleissä "pyhän isän" kanssa, jonka jalkoja hän pari eri kertaa oli suudellut käydessään Roomassa, kiirehtiäkseen toivottua avioliittoa ruhtinas Sergon kanssa, ehkäpä vielä nyt hänen ollessaan Rajzacissa? Oi, suurempi onnettomuus ei koskaan voisi häntä kohdata, sen hän tunsu.

Hän vei kiivaasti kätensä sydämelle ja huuliltaan kuului hellästi kuiskattu nimi: "Ladislav!"

Nopeat askeleet lähestyivät samassa ja saattoivat Eleonoran kiirehtimään mahdollisimman lähelle kylmää käytävän seinää, sillä tässä asennossa hän ei halunnut tulla nähdyksi.

Askeleet tulivat lähemmäksi, ja kun hän oli ne tuntevinaan, mutisi hän itsekseen:

"Se on hän. Hän on ainoa, jolle voin asiani uskoa".

Heikossa hämärässä tunsu Eleonora tulijan, kun tämä meni pienen akkunan ohi. Juuri kun hän oli Eleonoran edessä, kuiskasi tämä tuskin kuuluvalla äänellä:

"Joseph!"

Puhuteltu pysähtyi, sillä hän ei ollut yksistään kuullut nimeään, vaan myös tuntenut sen, joka nimen lausui.

"Pyhä neitsyt, mitä on tapahtunut, koska..."

"Hiljaa, hiljaa", keskeytti Eleonora, "seuraa minua niin että saamme puhua kenenkään häiritsemättä".

Kun he olivat siirtyneet hiukan etäämmäksi, kuiskasi nuori ruhtinatar levottomuudesta väräjäväällä äänellä:

"Hän on täällä".

"Tiedän sen, armollinen ruhtinatar, mutta minä en voinut kieltää häneltä sisäänpääsyä, ja kun hän oli hänen korkea-arvoisuutensa kardinaalin seurassa".

"En minä sinua moiti, uskollinen Joseph", virkkoi Eleonora, "mutta etkö voi keksiä keinoa, miten hänestä pääsisimme?"

"Kardinaali ei kait uskalla jäädä pitkäksi aikaa tänne, sillä niinkuin kuulin hänen palvelijoiltaan, on Ruotsin kuningas tänä aamuna aikaiseen tullut joen yli ja lyönyt meidän armeijamme pakosalle, eikä hän niinmuodoin tunne itseään täällä täysin turvatuksi. Silloin tietysti ruhtinas Sergo seuraa häntä ja..."

"Oi, jospa olisi niin hyvin asianlaita!" keskeytti Eleonora huoaten.

"Oi", ajatteli hän itsekseen, "jospa vain Ladislas olisi täällä!"

Eleonora oli tuskin täyttänyt kuusitoista vuotta, kun hän oli Varsovassa kuningas Augustin järjestämissä juhlissa, joihin oli kutsuttu kaupungin ja sen ympäristön ylhäisiä. Ruhtinas Adam Sobieski, Eleonoran isä, eli silloin vielä ja asui pääkaupungissa. Hänen kuolemansa jälkeen muutti hänen vanha äitinsä, joka ei enää viihtynyt näissä loistavissa seurapiireissä, Rajzaciin valmistautuakseen näkemään puolisonsa ja poikansa toisessa mailmassa.

Mainitussa juhlassa oli kuusitoistavuotias Eleonora tutustunut Ladislas Leczinskiin, sen miehen veljenpoikaan, joka sittemmin Kaarle XII:n mahtisanan avulla lyhyemmän aikaa kantoi Puolan kuningaskruunua. Ladislas oli komea, kaunis ja jalomielinen, jotapaitsi hänen urhoollisuutensa oli tunnettu koko puolalaisessa armeijassa.

Nuoret olivat sen jälkeen useat kerrat tavanneet toisensa, ja he tunsivat, etteivät he voi koko elämänsä olla erotettuina toisistaan. Salaisuudessa he vannoiivat toisilleen uskollisuutta.

Viimeisten kahden vuoden aikana olivat he yhden ainoan kerran tavanneet toisensa. Eräänä synkkänä syysiltana oli nimittäin Ladislas uupuneena ja rankkasateesta läpimärkänä kolkuttanut Rajzacin porttia tietämättä, että hän siellä tapaisi sen, joka oli niin lähellä hänen sydäntään. Ja vaikka Leczinskin ja Sobieskin suvut olivat poliittisia vihollisia, osotti leskiruhtinatar Ladislakselle kuitenkin ystävällisyyttä ja vierasvaraisuutta. Tämä jäi linnaan lähes kahdeksaksi päiväksi, ja kun hänen vihdoin täytyi jättää hyvästit, uudistivat hän ja Eleonora jälleen uskollisuuslupauksensa. Niin tarkkanäköinen kuin rouva Martha olikin, ei hän kuitenkaan päässyt veljentyttärensä suloisen salaisuuden jälille. Suurin syy tähän oli se että vanha Joseph, joka oli kantanut Eleonora pienenä käsivarsillaan, toimitti aina niin, että rakastavat saivat olla rauhassa.

Ajatusta, jonka Eleonora omisti Ladislakselle, ei Joseph luonnollisesti voinut tietää, mutta hän aavisti sen ja sanoi:

"Ruhtinas Ladislas olisi ehkä ainoa, joka..."

"Hiljaa, hiljaa", keskeytti Eleonora. "Ajattele, jos joku kuulisi".

"Täällä ei voi kukaan meitä kuulla", vastasi Joseph vakuuttavasti. "Mutta ottakaa neuvoistani vaari ja antakaa asiain mennä menoaan. Minä tunnen, että kaikki menee hyvin".

Joseph oli liikutettu, kun hän lausui väräjäväällä äänellä:

"Henkeni ja elämäni, kaikki mitä omaan, annan rakkaan herrani tyttären edestä. Luottakaa minuun. Teen kaikkeni, saattaakseni asian onnelliseen päätökseen".

Nämä sanat antoivat Eleonoralle uutta toivoa ja hän riensi, niin ettei hänen kintereillään seuraava

ruhtinas Sergo ehtinyt hänen luokseen vaatimaan selitystä, linnanpihan poikki pohjoiseen rakennuksen siipeen, missä hänen huoneustonsa sijaitsi. Sinne tultuaan, rukoili hän kauan ja hartaasti sekä vaipui sen jälkeen vähitellen unen helmoihin, nähden unta Ladislaksesta, rakkaudesta ja onnesta.

Voi hyvin kuvitella mielessään, minkä vaikutuksen odottamaton laukaus teki suloisimmassa unessa lojuviin puolalaisiin.

Kardinaali Primas, jonka korvaa muutama tunti takaperin oli hivellyt sisaren kuvailu, että Puolassa kyllä löytyisi joku arvokkaampi kuin Stanislaus Leczinski kantamaan Puolan kuningaskruunua, näki unta, että hänet kruunattiin Krakaun vanhassa tuomiokirkossa, hän kuuli selvästi kansan riemun, vastaanotti ihastuksella aatelismiesten onnentoivotukset ja antoi itse merkin juhlahlaukausten ampumiseen. Ja tämä yksinäinen laukaus, jonka linnassa syntynyt kaiku teki monikertaiseksi, kuului hänen korvassaan täydelliseltä juhla-ammunnalta. Hiestä märkänä nousi kardinaali ylös, mutta hän oli tuskin ehtinyt hieroa unen lyijynraskaista silmäluomistaan, kun hänen palvelijakuntansa johtaja kalmankalpeana syöksyi sisään.

"Teidän kunnia-arvoisuutenne", huusi vanha palvelija polvet vapisevina, "meidän päallemme on hyökätty ja..."

"Kutka? Oletko hullu, mies!" ärjäsi kardinaali ja syöksyi ylös.

"Ruotsalaiset seisovat ulkopuolella".

Tämä selitys pani jalat mukavuutta rakastavan mustatakin alle. Puolittain pukeutuneena syöksyi hän linnanpihalle, jossa hän kutsui koolle kaikki palvelijansa.

Leskiruhtinatar ei saanut pitkään aikaan unta silmiinsä. Viha Leczinskin sukua vastaan ja veljeltään saama tieto, että Kaarle XII aikoi kohottaa Stanislaun Puolan kuninkaaksi, vaivasi häntä sanomattomasti. Ähisten ja puhisten hän käänteli itseään sängyssä ikäänkuin reumatismien vaivaamana, kunnes uni häntä vihdoin armahti, ottamalla hänet helmoihinsa. Mutta ajatus, että Stanislaus korotettaisiin Puolan valtaistuimelle, ei antanut hänelle unessakaan rauhaa. Hän näki unta, että Stanislaus ja kardinaali taistelivat Krakaun torilla Puolan kruunusta. Suuri kansanjoukko katseli tätä omituista taistelua, joka vihdoin alkoi kallistua kardinaalin voitoksi. Juuri kun tämä aikoi riistää kruunun kilpailijaltaan, ampui eräs Leczinskin kannattajista laukauksen kardinaalia kohden.

Rouva Martha heräsi ja koko hänen ruumiinsa kylpi kylmässä hiessä. Mutta laukaus, oliko se todellinen, vaiko ainoastaan kamala mielikuvitus, melu, mikä kuului alhaalta, oliko se kansa, joka murisi Krakaun torilla, eli...

Pitemmälle ei vanha nainen ehtinyt kuvitteluissaan, ovi vedettiin kiivaasti auki ja veli syöksyi sisään. "Minun täytyy joutuin paeta täältä!" huusi hän, samalla kun tuskanhiki juoksi pitkin hänen otsaansa. "Vihollinen on Rajzacin edustalla ja ... hyvästi sisko! Me tapaamme toisemme Varsovassa joko Leczinskin eli minun..."

Lause ei tullut päätetyksi, sillä sanat tarttuivat kiinni kardinaalin kurkkuun ja uhkasivat melkein tukahuttaa hänet. Hänen täytyi sentähden saada ilmaa keuhkoihinsa vetämällä muutamia syviä henkäyksiä.

Tätä käytti leskiruhtinatar hyväkseen ja heittäytyi korkeasta ijästään huolimatta äkkiä ylös sängystä ja riensi rukouspallin luo, jossa hän vapisten vaipui alas ja rukoili kiivaasti, että Jumala pyhän neitsyeen esirukouksen takia säästäisi hänen kotiaan ruotsalaisilta, noilta jumalattomilta kerettiläisiltä.

Kardinaali kuunteli muutaman silmänräpäyksen näitä tunteenpurkauksia, kunnes hän epäilevästi pudisti päätään ja jatkoi matkaansa.

Rouva Martha oli siinä määrin pelästynyt, että hän tuskin uskalsi katsahtaa ympärilleen sillä aikaa kun taistelua kesti. Pikemmin kuolleen kuin elävän näköisenä makasi hän madonnankuvan edessä eikä kuullut sitäkään, että pojantytär astui sisälle huoneeseen.

Laukaus herätti Eleonoran suloisimmasta unesta. Hän älysi heti aseman. Äkkiä heitti hän ylleen välttämättömimmät vaatteet ja riensi linnanpihan poikki pääkäytävää kohden. Juuri kun hän aikoi juosta rappuja ylös, huomasi hän ruhtinas Sergo Panitzkyn, joka pistooli ja sapeli kädessä tuli vastaan. Kiireessään ei hän huomannut Eleonora, kun tämä äkkiä vetäytyi erään pilarin taakse. Tuskin oli Sergon vartalo hävinnyt palvelijain joukkoon, kun Eleonora kevyin askelin riensi iso-äidin huoneeseen.

Kardinaali ja ruhtinas tapasivat toisensa linnanpihalla. Kun he olivat hetkisen toisiaan tarkastaneet, virkkoi ruhtinas:

"Teidän kunnia-arvoisuutenne ei saa enää jäädä tänne! Teihin on koko Puola nykyhetkellä pannut kaiken toivonsa. Jos teidät vangittaisiin, niin merkitseisi se meidän loppuamme".

"Mutta portti on kiinni, ja vihollisemme seisovat ulkopuolella", vastasi kardinaali surullisesti.

"Löytyy takaportti, jonka minä tiedän!" huudahti ruhtinas. "Tulkaa minä näytän sen teille!"

"Entä te, mitä te aiotte tehdä?" kysyi kardinaali samassa.

"Minä jään tänne ja ryhdyn johtamaan palvelijoita, joista suurin osa taitaa käyttää asetta. Viime kerralla, kun olin täällä, löysin eräästä kellarista kolme kanuunaa. Kuulia ja ruutia löytyy täällä aivan liiemmaksikin, niin että..."

"Hyvä", keskeytti kardinaali Primas ja ojensi tulevalle sukulaiselleen kätensä, "te olette urhoollinen nuorimies, ja jos Puolaan vielä palaa rauha", jatkoi hän huoaten, "silloin voitte olla varma siitä, että tulette saamaan sellaisen paikan, joka vastaa teidän asemaanne ja isänmaanrakkauttanne. Minä otan mukaani ainoastaan vähemmän määrän palvelijoita, sillä pian kait tulen tapaamaan Paykullin armeijan. Hyvästi, nuori ystävä ja tuleva sukulainen, olkoon pyhä neitsyt kanssanne!"

Kun kardinaali vielä oli antanut siunauksensa niille, jotka olivat ruvenneet ruhtinas Sergon johdettaviksi, ja luvannut heille taivaan suosiota, jos he miesmäisesti taistelisivat kerettiläisiä vastaan, riensi hän muutaman palvelijan seuraamana takaportille.

5.

Kun Kaarle kuningas rohkeine seuralaisineen oli varmassa tallessa portin luona, virkkoi hän:

"Tähän asti on kaikki mennyt hyvin, mutta jos hän on vielä jälellä".

"Niin tosiaankin", huomautti Anders Kaski. "Kuulostaa aivan siltä kuin tuossa vanhassa ja rappeutuneessa linnarähjässä olisi oikea ampiaispesä".

"Siinä tapauksessa käy asia vielä pulmallisemmaksi meille", tuumi toveri. "Tiedän hyvin, että ampiasten kanssa ei ole erityisen mukavaa tapella. Niillä on terävät piikit ja..."

"Ja meillä on teräviä sellaisia tässä", pisti väliin Anders Kaski ja teki kuvaavan eleen pitkällä keihäällä. "Luulisin, että tämäkin maistuu joltakin."

Kuu valaisi seudun yhä kirkkaammalla valolla, ja sitä mukaa kun se kohosi korkeammalle, veti pitkän valojuovan jokea pitkin ja tunkeutui maagisella hohteellaan syvälle metsän korkearunkoisiin puihin, missä tummia hahmoja näytti huojuvan sinne ja tänne hämärässä valaistuksessa. Se oli ruotsalainen osasto, joka, laukauksen houkuttelemana, lähestyi varovasti ollakseen uskaliaan kuninkaan apuna, mikäli sitä tarvittaisiin.

Kuningas Kaarle iski monta kertaa porttia, mutta aina samalla tuloksella, ikäänkuin hän olisi halunnut lyödä kumoon paksun kai kymmenen sylvä korkean muurin. Hän näytti jonkin aikaa pettyneen odotuksissaan ja hänen kasvoillaan kävi tyytymättömyyden ilme.

"Portti on lujempi kuin luulin", mumisi hän itsekseen. "Tämän läpi emme voi päästä sisään."

"No, sitten löytyy varmaan jokin toinen paikka", virkkoi Anders Kaski nyökäten ilmeikkäästi.

"Uskotko niin?"

"Kyllä, antakaa minun vaan yrittää, ja teidän majesteettinne pääsee pian tähän pesään."

"Tee kuten haluat, Anders", sanoi kuningas, "minä ja Pietari Storm", se oli Kaskin toverin nimi, "pidämme kuitenkin täällä vahtia, jotta kukaan ei pääse ulos."

Kun Anders oli saanut vahvistusryypyn Pietarin kenttäpullosta, hiipi hän muuria pitkin, jonka pinta oli sieltä täältä karhea. Toisin paikoin se taas oli niin sileä, että olisi ollut hullutusta yrittää kiivetä siitä ylös.

Tämän huomasi Kaski hiipießään eteenpäin, ja hän päätti heti käyttää hyväkseen mahdollisimman paljon muurin karheaa pintaa. Huolimatta korkeasta iästään oli vanhalla vänrikillä vielä suurin osa entisestä voimastaan jälellä. Yht'äkkiä hän pysähtyi kuuntelemaan. Hänen päänsä yläpuolelta kuului jalkojen töminää ja karkeita, innokkaasti kiisteleviä miesten ääniä. Vänrikki ei tosin voinut kuulla

sanoja, mutta aavisti, että kiista koski vallin puolustusta. Aavistus ei häntä pettänytkään. Se oli ruhtinas Sergo, joka sijoitti ulos miehiään ja tällöin joutui kiistelyyn siitä, mitä paikkoja tulisi miehittää.

"Niin, riidelkää vaan!" mumisi Anders ja kyyristyi pienen pensaans viereen, joka oli puoliksi kiinni muurissa, "riidelkää vaan, minä kyllä tiedän, mitä puolestani teen."

Hän oli nyt jo niin kaukana, ettei voinut nähdä kuningasta. Äänet vallilla vaikenivat pian, ja vänrikki luuli aluksi, ettei mitään vahtia ollut sinne asetettukaan. Mutta hän erehtyi, askelten ääni soraa vasten ylhäällä vallilla keskeytti hänen tarkastelunsa.

"Hm", mumisi Anders Kaski itsekseen, melkoisen nolona, "kuinkahan monta siellä on?" Hän kuunteli. "Vain yksi, ei, nyt tulee toinen lisää! Ah, hän meni nyt! Niin, siis vain yksi!"

Kyyristyneessä asennossaan hän hankki, niin hyvin kuin taisi, yleiskatsauksen vallin karheasta sivusta. Muuri ei ollut tässä kohtaa aivan niin jyrkkä kuin muualla. Sieltä täältä pisti esiin terävä kivi, ja noin sylen päässä vänrikin pään yläpuolella oli kaksi takiaista saanut jalansijan. Ne olivat aika suuria, ja Anders toivoi siksi lujasti, että ne olisivat hänelle hyödyksi siinä uskaliaassa yrityksessä, joka hänellä oli mielessä.

Hitaasti ja pitämättä pienintäkään ääntä, sillä se olisi ehdottomasti kuultu rauhallisessa yössä, kohottautui vänrikki muuria vasten ja haparoi käsillään ylöspäin. Ensimmäinen kivi, johon hän aikoi tarttua, oli tuskin paria tuumaa ylöspäin ojennettujen sormiensa yllä.

"Pahus!" mumisi hän itsekseen, ja hänen kasvonsa synkistyivät, mitä ei ollut tapahtunut pitkään aikaan. "Mitä nyt tulee tehdä?"

Tottuneena toimimaan ripeästi, ei hän kauankaan tuumailut. Hyppy vain ja jänteiset sormet ympäröivät voimakkaasti pienen ulottuman. Siinä nyt riippui Anders Kaski jalat pari tuumaa maasta voimatta saada niille sijaa, vaikka kuinkakin hän sitä tunnusteli. Liian kovaa hän ei uskaltanut raapia muuria vasten, sillä tällöin olisi vahti saanut varoituksen. Vähitellen heikkeni voima sormista ja pikku hiljaa alkoivat ne suoristua. Vänrikki oli vähällä tulla epätoivoon, eikä puuttunut paljon, ettei oikea mehevä soturimanas päässyt hänen huuliltaan. Mutta kun hätä on suurin, on myös apu lähinnä, sanotaan, ja tämän sai myös Anders Kaski kokea. Tunnusteltuaan kauan jaloillaan, tapasi hän vihdoin pienen syvennyksen. Kuin hukkuva, joka tuskallisen halukkaasti tarttuu ohi kelluvaan oljenkorpeen, yhtä ahnaasti painoi vänrikki jalkansa pieneen koloon. Onni oli hänelle suosiollinen, hän sai siinä melko hyvän jalansijan.

Mutta miten hän ylös kiivetessään voisi viedä mukanaan aseet, erityisesti pitkän ja vaikeasti käsiteltävän keihään? Tämä oli arvoitus, jota Anders Kaski, huolimatta kekseliäisyydestään, turhaan yritti ratkaista. Ylös kiivetessään hän tarvitsi luonnollisesti molempia käsiään, ja hampaiden välissä ei hän voinut peistä kantaa. Hänen pohtiessaan tätä, kuului nopeita askeleita ja kovia ääniä ylhäältä vallilta. Anders luuli tulleen keksityksi ja veti varovasti esiin kaksoispistoolin, samalla kun hän painautui muuria vasten niin paljon kuin vain voi.

Hän oli kuitenkin onneksi erehtynyt. Puolalaisten huomio oli sen sijaan kohdistunut ruotsalaisiin ratsastajiin, jotka hiiviskelivät metsän keskellä. Äänet ja huudot kävivät kovemmiksi, ja hälinän kestäessä pamahti pari laukausta suoraan Kaskin pään yläpuolella. Tästä ei kuitenkaan johtunut hänen kokemansa pelästys, vaan siitä, että hänen yläpuolellaan olevasta halkeamasta syöksyi alas joukko kiviä ja soraa osuen häntä suoraan kasvoihin, jotta hänen oli erittäin vaikeata vasemmalla kädellään suojella silmiään.

Mutta pelästys kävi vielä suuremmaksi, kun metsässä olevat sotilaat myöskin alkoivat ampuu ja kuulat vinkuivat hänen korviensa ympärillä. Yksi kuula porautui kaiken lisäksi muuriin hänen päänsä ja terävään kulmaan ylös ojennetun oikean käsivartensa väliin. Nyt loppui Kaskin kärsivällisyys.

"Piru viekään ne vietävän ... phyi ... phyi", keskeytti hän itse vuodatuksensa, kun sai suunsa täyteen irtonaista muurilaastia. "Puh ... puh; pahus ja suokoon, etteivät he näkisi minua, minä annan..."

Näin sanoessaan irtosi hänen otteensa ja hän putosi suoraan alas pensaaseen, jossa hän repi rikki kätensä, kasvonsa ja vaatteensa. Mutta tästä onnettomuudesta tulikin hänen onnensa, sillä metsästä tuleva ammuskelu yltyi yhä vaan. Pensas suojasi häntä toki melko hyvin. Jälkeenpäin näytti hän kuitenkin ylpeänä kahden kuulan jättämiä reikiä, toinen hatun lierissä ja toinen takin liepeessä.

Kiivas ammunta metsästä sai kuitenkin aikaan sen hyvän, että se vähitellen ajoi pois puolalaiset siitä osasta vallia, missä Anders makasi. Kun hän taas huomasi, että oli tullut hiljaista ja rauhallista kuten ennen, pisti hän päänsä esiin pensaasta ja katseli metsään päin.

"Ei elävää sieluakaan", mumisi hän. "Nytpä uskallan yrittää uudestaan."

Huolimatta saamistaan vaikeista naarmuista, riippui hän pian taas muurilla. Nyt hänen kävi kuitenkin paremmin eikä viipynyt kauan, ennenkuin hänen päänsä oli vallin korkeimman reunan tasalla.

"Täällä ei ole yhtään vihollista", ajatteli hän, tyytyväisenä siitä, että uhkayritys oli onnistunut. Otettuaan pistoolin hampaiden väliin, tarttui hän vielä lujemmin kiinni erääseen suippoon reunakiveen, ja jännitti reisien ja käsivarsien lihaksia heittäytyäkseen rohkeasti ylös vallille. Hetki oli jännittävä, mutta muuttui siksi vielä mitä suurimmassa määrin, kun samassa parrakkaat ja ivallisesti irvistelevät kasvot kohtasivat Kaskin katseita. Peitsi kohosi ja kuin viimeisenä kuolemaan valmistavana kuuluivat nämä sanat hämmästyneen vänrikin korvissa:

"Kuole, koira!"

* * * * *

Pietari Storm seurasi kaipausten katsein poistuvaa Anders Kaskia. Hänellä ei nimittäin olisi ollut mitään sitä vastaan, että joko olisi saanut tehdä hänelle seuraa tai myöskin mennä yksin. Kaarle XII:n soturit olivat sellaisia: kuningas oli heidän kaikkensa, rakkaammat kuin vanhemmat, puoliso ja lapset. Sanat "kuningas ja isänmaa" eivät silloin olleet turha lauseparsi, niinkuin nyt useasti on asianlaita.

Kaarle kuningas loi myös katseensa urhoollisen vänrikin jälkeen, mutta hänen silmissään saattoi lukea syvää tyytymystä ja hän mutisi itsekseen:

"Hän kyllä onnistuu, ellei mitään mahdottomia esteitä ilmaannu".

Portin luo oli kokoontunut kymmenkunta puolalaista kiivaasti keskustelemaan, mitä olisi tehtävä. Toiset tahtoivat heti syöksyä portista ulos ja paljastetuin asein ajaa pois uhkarohkeat anastajat. Toiset sitävastoin, viisaimmat nimittäin, ja samalla, kuten tavallista, harvalukuisimmat, äänestivät ajan voittamisen puolesta, jotapaitsi koetettaisiin saada sana Paykullille niin että saataisiin tältä apuväkeä. Eräs seurasta huomautti aivan oikein, ettei olisi niinkään vaikea puolustautua, koska ruotsalaisilla, ollen ratsujoukko, ei kaiken todennäköisyyden mukaan ollut kanuunoita mukanaan. Kuinka oikea tämä otaksuma olikaan, ei se kuitenkaan saavuttanut tarpeellista kannatusta, erittäinkin kun ruhtinas Sergo oli antanut äänensä muiden puolelle, jotka toivoivat pääsevänsä mies miestä vastaan taistelemaan. Nuori ruhtinas nimittäin hehkui taisteluhalusta ja tahtoi hinnasta mistä hyvänään päästä hyvään valoon Eleonoran silmissä. Ehkä Eleonoran käsitys hänestä silloin muuttuisi.

Sillä välin kun puolalaiset siten riitelivät keskenään ja tuhlasivat heille kallista aikaa, olivat ruotsalaiset lähestyneet Rajzacin linnaa ja olivat mikä minuutti tahansa valmiit rientämään uhkarohkean kuninkaansa avuksi.

Tammiporttia vastaan nojautuneina, joka ei vähintäkään välittänyt heidän ponnistuksistaan, neuvottelivat kuningas ja Pietari Storm paraillaan siitä, miten helpoimmin voisi päästä linnaan ja valloittaa se ennenkun puolalaiset ehtisivät tointua hämmästyksestään, kun melu sisäpuolella alkoi yhä lisääntyä.

"Mitä", ärjyi ruhtinas Sergo ja polki maata jalallaan, "oletteko sellaisia pelokkaita raukkoja, ettette uskalla avata porttia! Niitä on vain kolme, ja me olemme kymmenen vahvaa ja rohkeata miestä! Avatkaa heti, niin saatte nähdä, että ne juoksevat jalkansa poikki, kunhan vain näkevätkin meidät!"

Ruhtinaan silmät loistivat ylpeydestä lausueksaan nämä sanat, ja ivallinen piirre suun ympärillä kävi yhä selvemmäksi.

"Avatkaa!" ärjyi hän uudelleen, ärsyyntyneenä hänelle osotetusta tottelemattomuudesta.

Pari palvelijaa lähestyi porttia, jonka ulkopuolella Kaarle kuningas ja Pietari Storm henkeään pidätellen ja taisteluun valmiina odottivat sopivaa silmänräpäystä. Mutta vanhan Josephin silmistä lähtenyt ankara katse saattoi palvelijat pysähtymään puolitiessä.

"No", jatkoi Sergo Panitzky. "No-o!"

"Armollinen herra", virkkoi Joseph syvään kumartaen, "me annamme liian paljon alttiiksi, jos avaamme portin. Sitäpaitsi en usko että hallitsijattareni..."

Kun Sergo Panitzky ärsyyntyi vastustuksesta, unohti hän kaiken varovaisuuden. Hän tahtoi saada tahtonsa läpitse, maksoi mitä maksoi. Niin nytkin.

"Mene orja!" huusi hän raivoissaan. "Minä olen täällä päällikkönä ja vastaan ruhtinatar Sobieskin edessä taistelun tuloksesta. Oletko tullut hulluksi, koska asettaudut minua vastaan. Sinun paikkasi on sikojen luona, ja sinne sinut lähetänkin, jahka olemme ajaneet pois nuo ruotsalaiset roistot. Mene!"

Toiset palvelijat vetäytyivät taaksepäin ja muodostivat ympyrän ruhtinaan ja Josephin ympärille. Peläten vanhuksen menettävän henkensä, sillä ruhtinas Sergo oli kautta Puolan tunnettu siitä, ettei hän tällaisissa tilaisuuksissa antanut aseensa liian kauan pysyä aloillaan, tarkastivat palvelijat vuoroin toisiaan vuoroin Josephia.

Ja mitä teki Joseph? Luottaen hallitsijattaren voimaan ja valtaan tämän kuumaverisen ruhtinaspojan yli, seisoivat hän tämän edessä uhkaavassa asennossa, katsoen tätä terävästi silmiin. Ainoakaan lihas ei liikkunut hänen marmorivalkeissa kasvoissaan, mutta hänen sysimustissa silmissään näkyi ilme, joka oli kyllin selvä kenelle tahansa, ilme, jota ei ruhtinaskaan voinut väärin käsittää. Kun hän näin oli muutaman silmänräpäyksen ajan tarkastanut vastustajaansa, sanoi hän:

"Teillä on päällikkyyttä täällä, tehkää niinkuin tahdotte, mutta minä en koskaan salli kenenkään avata porttia. Meidän välillämme voi sitte hallitsijattareni tuomita, ja hänen tuomiotaan minä en pelkää".

Näin sanoen käänsi hän Sergo Panitzkylle selkensä ja riensi nopein askelin pääportaita kohden.

Ruhtinaalla oli hyvä halu rangaista tätä rohkeata palvelijaa, ja hän riensi sentähden sapeli ojossa muutamia askeleita palvelijan jälessä, mutta samassa hän malitti itsensä ja kääntyi takaisin.

"No niin", komensi hän, "olkaa nyt valmiina. Ellette voi ottaa ruotsalaisia elävinä, niin lyökää heidät, he eivät saa hengissä päästä täältä!"

Näin sanoen riensi hän portille ja muutamien kiivaiden sysäysten jälkeen putosi raskas ja karkeatekoinen puupuomi maahan. Ruhtinaan piti juuri tarttua kiinni porttiin, kun se samassa silmänräpäyksessä työnnettiin ulkoapäin auki. Vauhti, jolla se työnnettiin auki, oli niin suuri, että ruhtinas, joka oli ihan portin takana, horjahti taaksepäin seinää vastaan.

Ilmeekseen näkivät puolalaiset kahden olennon syöksyvän portinaukosta sisään, ja ennenkun he ehtivät tointua hämmästyksestään vinkuivat ruotsalaisten löynnit heidän korvissaan. Neljäsosa otti heti jalat alleen, mutta loput jäivät jälille ja panivat kovan kovaa vastaan.

Kaarle kuningas ja Pietari Storm ymmärsivät kuitenkin niin voimakkaasti käyttäen pamppujaan, että enempi puoli vastustajista pian kieri heidän jalkainsa juuressa.

Ruhtinas Sergo oli kuitenkin pian saanut takaisin mielenmalttinsa, jonka hän hetkiseksi menetti saatuaan portista töytäyksen. Ja kun hänen terävä silmänsä portin luomasta varjosta huolimatta havaitsi ainoastaan kaksi ruotsalaista, syöksyi hän esiin sapeli lyöntiin valmiina.

"Petturit, lurjukset, viheliäiset!" kirkui hän laimeasti taisteleville palvelijoille, "niinkö te puolustatte hallitsijatartanne, niinkö te pidätte sen lupauksen, jonka te annoitte kardinaalille, kun tämä teidät siunasi. Ettekö häpeä joutua häviöön taistelussa kahta vihollista vastaan!"

Nämä sanat vaikuttivat kuin sähköisku palvelijoihin. Mielettömästi kosta huutaen syöksyivät vielä haavoittamattomiksi jääneet palvelijat jättiläismäisen Stormin kimppuun, joka nojautuneena lyhyen porttikäytävän erääseen kolkkaan puolusti itseään todellisella sankarimaisuudella. Saamistaan haavoista ei hän välittänyt, mutta eivät olleet hänen lyöntinsäkään tehottomia.

Kun palvelijat hyökkäsivät Pietari Stormin niskaan, sai Kaarle XII levätä muutaman sekunnin. Näitä sekunteja hyväkseen käyttäen vei hän pienen piilin huulilleen. Kimeä ääni tunkeutui korvia vihlovana taistelun aikaansaaman melun lävitse, ja sen kuulivat metsän läpi ratsastavat ruotsalaiset, jotka olivat olleet joka hetki valmiina rientämään apuun.

Ruhtinas Sergon tarkoitus oli päästä taistelevien ja portin väliin, sulkea portti ja sillätavoin sulkea häikäilemättömät ruotsalaiset linnaan. Hän olisikin aikeessaan onnistunut, jos hän olisi ollut nopeampi liikkeissään.

Pietari Storm huomasi ensinnä aikeen ja hän huusi jyrisevällä äänellä:

"Suojelkaa porttia!"

Kaarle XII riensi esiin juuri kun ruhtinas oli onnistunut vetämään raskaan tammiportin puoliväliin kiinni. Kuninkaan pitkä pamppu teki kuitenkin lopun Sergo Panitzkyn hommista. Ylimykset seisoivat nyt vastatusten itse portin aukossa, viimeainittu ulompana. Samassa huomasi ruhtinas eteenpäin rientävän ratsastajajoukon. Kauhuissaan siitä ikävästä asemasta, johon hän huomasi joutuneensa, hyökkäsi ruhtinas kiivaasti Kaarle kuninkaan kimppuun, joka nyt oli täysin valmis torjumaan hyökkäyksen. Hyökkäys oli aluksi niin kiivas, että kuningas otti pari askelta taaksepäin, päästen siten samalla portin muodostamaan varjoon. Sergo Panitzky seisoivat vielä ulkopuolella kirkkaassa kuun valossa.

Ruhtinas käytti asettaan kiivaasti, mutta hapuilevasti, kun taas Kaarle XII oli kylmä ja perusteellinen. Seurausta ei tarvinnutkaan kauan odottaa. Hyvin suunnatulla lyönnillä löi kuningas aseensa ruhtinaan kädestä, syöksyi sen jälkeen tämän kimppuun, lyöden hänet voimakkaalla nyrkiniskulla maahan. Kaatuessaan löi ruhtinas päänsä portin pilariin, jolloin hän pyörtöyi.

"Nyt meidän kait kuitenkin täytyy lähteä käpälämäkeen", puhisi Storm vieden kätensä otsalle, joka oli aivan verinen. "Noita perhanoita emme voi vastustaa, niitä on liian monta!"

Kaarle XII kuunteli tarkkaavasti. Hänen kasvonsa olivat aluksi synkät, mutta äkkiä ne kirkastuivat, kun paikalle rientävien ratsujen kavioiden kapse nyt kuului selvempänä.

"Ainoastaan pari minuuttia, urhea Storm!" huusi hän. "Apu on lähellä!"

"Kyllä, vaikka tuhansia tunteja, jos niin tarvitaan", huudahti Storm riemuiten. "Eläköön, nyt ne ovat täällä!"

"Niin, eläköön, voitto on meidän!" huudahti samassa eräs ääni sivulta, ja pitkin muurin sisäisivua työntäytyi esiin jättiläismäinen olento, vereen tahraantunut, mutta kuitenkin taisteluun valmis. Kaarle kuningas huudahti hämmästyksestä, mutta ei ehtinyt tekemään kysymystä, joka oli hänen huulillaan, sillä samassa syöksyivät ensimmäiset ratsastajajoukot linnanpihalle ja ajoivat pelokkaat palvelijat suin päin takaisin piilopaikkoihinsa.

Sergo Panitzkyn pyörtyessä kaatui hän aivan muurin viereen. Tämä oli hänen pelastuksensa, sillä hän olisi ehdottomasti tullut yliajetuksi ja joutunut hevosten ruhjottavaksi.

Kun taistelu oli päättynyt, kannettiin hän linnaan. Tultuaan jälleen tuntoihinsa, kysyi hän, kuka oli hänen voittajansa.

Eräs palvelijoista, joka oli kuullut kerrottavan kamppailusta, vastasi ruhtinaan kysymykseen:

"Kaarle XII".

Hehkuva puna lensi Sergo Panitzkyn kasvoille ja hän kääntyi, niinkuin näytti, häpeissään seinää vasten, samalla kun hänen huuliltaan kuului muutamia epäselviä lauseita.

6.

Jos salama olisi täysin kirkkaalta taivaalta lyönyt alas Kaskin jalkoihin, ei hän olisi enempää hämmästynyt kuin kohdatessaan puolalaisen irvistelevän naaman ja kuullessaan uhkauksen:

"Kuole, koira!"

Mutta Anders Kaski oli siksi usein ollut yhtä vaarallisille seikkailuille alttiina, ettei hän tästä aivan toivottomuuteen joutunut. Pikainen toiminta oli useat kerrat ennemmin ollut hänelle eduksi, ja siitä hän nytkin ymmärsi hyötyä.

Olosuhteet, joilla toisinaan on suuri vaikutus tekoihimme tulivat häikäilemättömän Kaskin avuksi miltei ennemmin kuin hän aavisti eli uskalsi toivoa. Hän kohtasi nimittäin puolalaisen samaan aikaan kuin Kaarle kuningas ja Pietari Storm työnsivät pääportin auki. Melu, joka tästä syntyi, veti puolalaisen huomion puoleensa siinä määrin, että hän käänsi katseensa sinnepäin.

Parempaa tilaisuutta ei Anders Kaski kaivannutkaan. Säärien ja käsivarsien raudankovat lihakset olivat jo jännittyneet, ei tarvinnut enää muuta kuin panna ne toimintaan, eikä vänrikki siinä suhteessa ollut pitkäväteinen. Tämä oli ainoa mahdollisuus, ellei tahtonut puolalaisen keihään lävistämään syöksyä maahan.

Rajulla nykäyksellä heittäytyi hän vallille, mutta voimat olivat kuitenkin liian vähäiset. Sen sijaan että hän olisi tullut suoraan jaloilleen, kaatui hänen raskas vartalonsa puolalaisen jalkoja vasten sillä seurauksella että näiden omistaja, joka kaikeksi onneksi oli aivan valmistumaton hyökkäykseen, omistettuaan koko huomionsa portin luona syntyneeseen meluun, menetti tasapainonsa. Keihäs teki ilmassa puoliympyrän ja putosi alas vallilta, jolloin se särkyi.

Mutta seuraavassa silmänräpäyksessä seisoivat Kaski ja puolalainen jaloillaan toisiaan vastassa. Viimemainittu oli karkearakenteinen ja näytti omaavan verrattain paljo voimaa. Ivallinen ilme oli nyt kuitenkin hänen kasvoiltaan kadonnut. Hän ei voinut käsittää, miten vihollisensa, joka juuri oli riippunut vallin ulkoreunalla ja joka olisi ollut niin helposti syöstävissä alas, nyt seisoi

vahingoittumattomana hänen edessään. Päätän hänen puolittain kauhistuneesta ulkonäöstään, piti hän tätä ylikuonnollisena asiana.

Anders Kaski ei kuitenkaan antanut hänelle pitkää miettimisen aikaa. Koko voimallaan syöksyi hän puolalaisen niskaan ja painoi tätä valla vastaan. Nyt vasta käsitti puolalainen, että tässä oli tosi kysymyksessä, eikä mikään ylikuonnollinen lumous. Liukkaana kuin ankeriainen keinotteli hän itsensä pois Anders Kaskin käsistä, ja taas seisoivat taistelijat toisiaan vastassa.

Puolalainen koetti huutamalla kutsua itselleen apua, mutta samassa olivat vänrikin luisevat sormet hänen kurkussaan kiinni, pusertaen sitä niin voimakkaasti, ettei heikompaakaan ääntä päässyt ilmoille. Taistelijat vierivät yhtenä kehänä valla, ja Kaski sai nyt kokea, ettei hänen vastustajansa ollut niin heikko kuin hän ensin luuli. Onnistuipa puolalaisen työntää Kaski ihan vallin reunalle.

Nyt vasta huomasi vänrikki vaaran vakavuuden, jonkatähden hän otti uudelleen kiinni puolalaisesta ja sai hänet alleen. Raju nyrkinisku teki puolalaisen hetkiseksi tunnottomaksi, ja tätä ymmärsi vänrikki taitavasti käyttää hyväkseen. Hän hyppäsi pystyyn ja antoi vastustajalleen aimo potkun päähän. Vaikeasti möristen putosi puolalaisen ruumis alas valla ja katosi samaan pensaaseen, jonka tuttavuutta Anders Kaski äsken oli tehnyt.

"No niin, hyvästi hänen kanssansa", virkkoi vänrikki tyytyväisenä. "Mutta totta tosiaan, portin luona tapellaan! Kuningas ja Storm ovat varmaankin onnistuneet pääsemään sisälle".

Kun hän muutamien minuuttien etsiskelyn jälkeen sai käsiinsä pistoolin, joka kamppailun aikana oli hukkaantunut, lähti hän rohkeasti ja vaaroja pelkäämättä sinnepäin, mistä taistelun rähäkki kuului.

Mutta ennenkun Kaski ehti perille, täytyi hänen vielä selviytyä yhdestä seikkailusta, joka olisi voinut käydä hänelle kalliiksi, ellei nopea toiminta jälleen olisi tullut hänelle avuksi.

Portin lähellä työntäytyi valli sisäänpäin. Tässä oli myös ainoa ylöskäytävä. Vänrikki huomasi sen ja koetti hiipien päästä käytävälle. Mutta kohtalo oli toisin määrännyt. Yksi portin luona olevista vahtimiehistä huomasi Kaskin ja paha aavistaen otti muutamia tovereita mukaansa. Parin minuutin kuluttua oli Anders Kaski piiritetty.

"Ruotsalainen, ruotsalainen!" kuului huuto puolalaisen huulilta.
"Kuinka hän tänne on päässyt!"

Näihin huudahduksiin vastasi vänrikki ensin kuulalla, joka heitti yhden linnanpalvelijan alas valla, ja sen jälkeen miekanlyönnillä, joka kaatoi toisen polvilleen. Siinä oli kylliksi vastausta, tuumivat puolalaiset, ja hyökkäsivät mielettömästi kosta huutaen Kaskin kimppuun. Anders kylläkin puolusti itseään kaikella kunnialla, mutta vihollisten lukumäärä kasvoi lakkaamatta ja pian hänellä oli lähemmä parikymmentä kirkuvaa puolalaista vastassaan.

Hänen päähänsä löi rohkea ajatus. Kun hän oli koko voimallaan heittänyt pampunsa vastustajien päiden yli, estääkseen sitä siten joutumasta puolalaisten käsiin (se putosikin vallin ulkopuolelle, josta Kaski itse sen myöhemmin löysi), löi hän tiellään olevaa puolalaista pyssyntukilla päähän ja heittäytyi sen jälkeen maahan, vieriten pitkin kaltevaa vallin syrjää alas. Kirkuvat puolalaiset syöksyivät perässä, mutta heillä oli niin kova kiire, että he joutuivat toinen toisensa niskaan, muodostaen korkean ihmisröykkiön, josta kuului kamalaa melua ja sadatusta.

Niin pääsi Anders Kaski, rypien veressä ja liassa sekä kasvot ja käsivarret mustelmia täynnään, mutta muuten kuitenkin hyvässä kunnossa linnanpihalle juuri samassa silmänräpäyksessä, kun Kaarle kuningas teki selvää ruhtinas Sergo Panitzkystä. Mutta niin ruhjottu ja verinen kuin Anders olikin, ei hän kuitenkaan voinut pidättää naurua, joka väkistenkin työntäytyi hänen huulilleen, kun hän kirkkaassa kuuvalossa näki elävän joukkion vallin vieressä. Niin sydämestään ei hän ollut saanut moneen päivään nauraa.

Sen jälkeen riensi hän pitkin vallin kylkeä portille ja tuli, niinkuin tiedämme, parhaaseen aikaan Kaarle kuninkaan ja Pietari Stormin luo. Kun hän myöhemmin päivällä kertoi seikkailuistaan Kaarle kuninkaalle näytti tämä perin tyytyväiseltä, kun hän taputti vänrikkiä olkapäälle ja sanoi:

"Sinä olet kyllin arvokas pääsemään henkivartioväkeeni. Tästä päivästä kuulutte sekä sinä että Storm tähän joukkoon".

rajummiksi, kasvoi kardinaalin levottomuus enemmän ja enemmän.

"Riennä!" huusi hän palvelijain esimiehelle. "Jos linna on piiritetty, ennenkun minä olen poissa, niin taivaan kirous lankee hirvittävimässä muodossa teidän ylitsenne".

Kuumaverinen puolalainen tömistä jalkaa niin voimakkaasti, että tomu pilvenä nousi hänen ympärilleen.

"Ankara, armollinen herra", lausui esimies pelosta vapisten, sillä hän tunsu liian hyvin kardinaalin taipumattomuuden, kun oli rankaiseminen kysymyksessä, "kaikki on heti järjestyksessä ja — —"

"Mutta sinähän sanoit äsken, että kaikki on järjestyksessä", keskeytti ankara kardinaali, kiinnittäen esimieheen läpätunkevan katseen.

"Kyllä ... kyllä ... armollinen herra", tapaili tämä, "mutta ... mutta..."

Hän ei saanut puhua ajatustaan loppuun, sillä kardinaali tarttui kursailematta kiinni hänen kurkkuunsa rajusti nutistaen esimies-poloista samalla kun hän huudahti:

"Viheliäinen petturi! Oletko sinä ehkä vihollisen kanssa yksissä vehkeissä! Vastaa heti, muuten kiirastulen kaikkien tuskien nimessä olet päätäsi lyhempi".

Näin sanoen hän päästi otteensa. Vapisten joka jäsenestään vaipui vanha palvelija polvilleen ja toisti varmaankin parikymmentä kertaa, että hän oli syytön. Palvelija vakuutti itkien ja vannoen uskollisuuttaan.

"No, no", virkkoi kardinaali kääntyen pois päin, sillä palvelijan kyyneleet koskivat häntä sitäkin enemmän kun hän itse tiesi, että mies raukka, joka nyt makasi hänen jalkainsa juuressa, oli uskollinen ja kokenut palvelija, joka oli ollut hänen isänsäkin palveluksessa, käyttäytyen silloin mitä kiitettävimmällä tavalla. Kardinaalin arvokkuus kielsi kuitenkin näyttämästä liian suurta lempeyttä, jonkatähden hän sanoi:

"Nouse ylös. Saamme nähdä, miten nopeimmin voimme päästä pois täältä".

Toiset palvelijat hengittivät taas kevyemmin, sillä he kaikki pitivät esimiehestään.

Vihdoin oli kaikki järjestyksessä, kardinaali istui jo satulassa.

"Eteenpäin!" komensi hän.

Takaportti avattiin, mutta samassa saatiin kokea, miten kaikki menee takaperoisesti, kun liiaksi kiirehditään. Kiireessä ja kardinaalin vihanpurkauksen aikaansaamassa hämmingissä oli aivan unohdettu se suuriarvoinen seikka, että takaportti oli hevosille liian matala.

Nyt oli kardinaalin vuoro hämmästyä. Kiukun puna levisi hänen kasvoilleen, ja hän mutisi itsekseen pitkiä lauseita, jotka eivät olleet sopusoinnussa hänen asemansa kanssa kirkon korkeimpana miehenä eikä sen pyhyiden kanssa, jonka tietysti olisi pitänyt sädekehänä loistaa hänen ympärillään.

Hämillään katselivat palvelijat toisiaan ja esimiestään. Tämä alkoi jälleen vapista joka jäsenestään, sillä hän odotti isännän uudistunutta vihanpurkausta. Mutta tällä kertaa ei siitä, kumma kyllä, tullut mitään. Häpeissään kuin juuri vedestä ylösvedetty kiukkuinen koira astui hän alas hevosen selästä ja virkkoi tavallista lempeämmällä äänellä: "Sulkekaa portti niin kauaksi!" Eräs palvelijoista totteli käskyä sillä onnettomalla seurauksella, että se meni lukkoon. Kauhusta kalvennut palvelija varoi kuitenkin puhumasta asiasta mitään. Hän rauhottui kuitenkin ajatellessaan, että löytyi porttiin sopiva avain.

Samaan aikaan tapahtuivat puolalaisten onnettomuudet tammiportin luona. Raivoissaan juoksi kardinaali niin nopeaan kuin hänen ikänsä sen salli ympäri linnanpihaa löytääkseen hevosille toisen ulospääsy tien. Turhan etsiskelyn jälkeen kääntyi hän vihdoin mainitun takaportin luo, jota eivät palvelijat olleet uskaltaneet jättää, niin mielellään kuin he sen olisivatkin halunneet tehdä.

"Meidän täytyy paeta ilman hevosia", huusi kardinaali kuparinvärisenä naamaltaan, "avatkaa heti portti!"

Nyt vetäytyi palvelija, joka portin oli sulkenut, varovaisesti toveriensa taakse. Esimies, joka ei mitään pahaa aavistanut, riensi sen sijaan täyttämään kardinaalin ankaraa käskyä.

Mutta hänen kaikista ponnistuksistaan huolimatta ei portti auennut. Kärsimättömänä syöksyi kardinaali itse esiin, mutta hänenkin ponnistelujensa tulos oli sama. Portti oli ja pysyi kiinni.

Hänen kunnia-arvoisuutensa kardinaali kävi muutamiksi sekunneiksi kuolonkalpeaksi kasvoiltaan.

Koko hänen ruumiinsa vapisi kiukusta. Sen jälkeen levisi hehkuva puna hänen kasvoilleen ja hirveästi ärjyen, joka pikemmin tuntui villieläimen kuin ihmisen ääneltä, syöksyi hän palvelijain esimiehen kimppuun.

"Nyt minä ymmärrän juonesi, lurjus!" huusi hän. "Käsitän krokotiilinkyneleesi..."

Hän ei lausunut lausetta loppuun. Käyrä sapeli vinkui niin onnettomuutta ennustavana ilmassa, ja kun onneton esimies ojensi kätensä suojellakseen itseään, tulivat hänen molemmat kätensä poikkihakatuiksi. Surkeasti ähkien vaipui hän maahan ja meni tajuttomaksi.

Tämä tapahtui takaportin luona samaan aikaan kun Kaarle XII ja ruhtinas Sergo ottelivat. Heti tämän jälkeen oli kardinaali ruotsalaisten vallassa.

Hänet vietiin sisälle linnaan, ja kun hän kohtasi kuningas Kaarlen, levisi jälleen hehkuva puna hänen kasvoilleen.

"Äh", virkkoi kuningas, tarkastaen mielenkiinnolla vankiaan. "En voinut aavistaakaan, että näin pian olisimme kohdanneet toisemme. Tämä on kohtalon oikku!"

Nämä sanat lausui kuningas hieman ivallisella äänellä. Kun ei kardinaali mitään vastannut, jatkoi kuningas:

"Entä kuningas August, oletteko hänet hiljakkoin tavannut?"

"En, teidän majesteettinne", vastasi kardinaali Primas matalalla äänellä.

"Te ette ehkä tiedä, missä hän on".

"En!"

"Merkillistä", virkkoi Kaarle kuningas ihmetellen. "Niinmuodoin on minulla paremmat tiedot hänestä".

"Vai niin!" lausui kardinaali pitkäväteisesti. Hän ei kuitenkaan tullut lausuneeksi, missä kuningas August löytyi. Kuningas Kaarle sen sijaan vastasi:

"Kahdeksan päivää sitte oli hän Krakassa ja on kait vieläkin siellä".

Kardinaali vaiken. Viimein hän kuitenkin virkkoi:

"Millaiseksi aikoo teidän majesteettinne määrätä minun kohtaloni?"

Nyt oli kuninkaan vuoro vajjeta. Hän tuumi pitkän ajan. Vihdoin hän sanoi:

"Kohtalonne riippuu teistä itsestänne!"

"Minusta itsestäni!"

"Niin".

"Minä en ymmärrä teidän majesteettianne".

Kaarle XII teki kärsimättömyyttä osottavan liikkeen.

"Te kyllä ymmärrätte minua, vaikka ette ole ymmärtävinänne".

"Ei, minä vakuutan teidän majesteettinne että..."

"Vai niin", keskeytti kuningas vielä suuremmalla kärsimättömyydellä. "Te tiedätte, että minä haluan teidän välitystänne keskusteluissa kuningas Augustin kanssa. Tähän asti olette kieltäytynyt. Nyt sanon teille, ettette te pääse täältä ennenkun olette täyttänyt tahtoni".

Kardinaali vei molemmat kätensä silmilleen. Huomasi selvästi, että kuninkaan sanat tuottivat hänelle tuskaa. Viimein hän sanoi:

"Arvaan että on kysymyksessä Puolan kruunusta luopuminen, jota teidän majesteettinne vaatii".

"Olette arvannut oikein".

"Kuningas August ei koskaan suostu siihen", vastasi kardinaali.

"Hänen täytyy", oli Kaarle kuninkaan selvä ja varma vastaus.

"Ei ennen kuin hän tulee siihen pakotetuksi".

"Minä pakotan hänet".

Tämä kardinaali Primakselle niin epämieluisen keskustelu keskeytyi sen kautta että Kaarle kuningas käski ohimenevän Anders Kaskin ottaa hoiviinsa tämän kallisarvoisen vangin. Nyt jätti kardinaali Primas pääportaat, missä keskustelu Kaarle kuninkaan kanssa oli tapahtunut. Kun hän oli niin pitkällä, ettei kuningas voinut kuulla hänen sanojaan, mutisi hän itsekseen:

"Oleppa varuillasi. *Nyt* sinä kyllä olet voittaja, mutta osat voivat vaihtua ennenkun aavistatkaan. Se on kuitenkin varma, ettei Stanislaus Leczinski koskaan tule pitemmältä kantamaan Puolan kruunua, vaikka voisitkin sen hänen päähänsä asettaa".

8.

Rajzacin linnan vallotusta seurannut päivä läheni loppuaan. Se oli aluksi ollut kaikkea muuta vaan ei kaunis.

Illan tullen puhdisti raitis koillistuuli taivaankannen pilvistä, ja auringon lämpimät säteet kohtasivat niitä miljoonia sadepisaroiita, jotka kimaltelivat puiden lehdissä. Ilta muodostui samassa määrin kauniiksi kuin aamu oli ollut ruma.

Päivällä sateen rajuimmin riehuessa oli linnassa tapahtunut tärkeä juttu. Kardinaali oli nimittäin koettanut päästä vapauteen. Koska hänen vankeutensa ei ollut kaikkein ankarinta laadultaan, oli hän saanut oikeuden kunniasanaan vastaan vapaasti liikkua linnassa. Mutta pakotettua kunniasanaa ei hän katsonut olevansa velvollinen noudattamaan, jonkatähden hän, kun Anders Kaski hetkiseksi heitti katseensa pois hänen pyhydestään, hiipi takaportille, jonka ruotsalaiset vanginvartijat olivat rikkoneet. Onneksi huomasi kuningas itse pakolaisen ja tarttui tätä kursailematta niskasta kiinni.

"Sillä tapaako te pidätte antamanne kunniasanan", jyrisi Kaarle XII.

Joutuessaan itse teossa kiinni, kävi kardinaali Primas aluksi hämilleen. Mutta hän sai pian takaisin mielenmalttinsa ja vastasi röyhkeästi katsoen kuningasta silmiin:

"Lupausta, jonka on pakotettu antamaan, ei ole velvollinen pitämään".

"Niin, minä tiedän, että tämä on sopusoinnussa jesuiittojen oppien kanssa", vastasi Kaarle XII samalla kun hänen rehelliset kasvonsa ilmaisivat syvintä halveksumista, "mutta ajattelin kuitenkin, että Puolan uskonnon ylin valvoja pitäisi parempaa huolta arvostaan eikä rikkoisi antamaansa kunniasanaa".

"Minä toistan äskeiset sanani", vastasi Primas vähemmin röyhkeällä äänellä. "Maan vihollisia vastaan eivät mitkään arvelemiset voi tulla kysymykseen".

"Hyvä, otetaanpa sitte sanoistanne vaari", vastasi kuningas kylmästi ja näköjään täysin rauhallisena, vaikka kiukku kiehui hänen sisässään, sillä hän ei tiennyt mitään halveksuttavampaa kuin kavaluus ja petos. "Tästä hetkestä teitä todellakin kohdellaan kuten vankia. Mutta mitään muuta ei teiltä pidä puuttua kuin vapaus".

Anders Kaski, joka samassa hikisenä ja ähisten lähestyi, sai ankarat nuhteet sekä määräyksen viedä hämmästyneen ja itsekseen kiroilevan kardinaalin erääseen pohjakerroksessa sijaitsevaan huoneeseen. Kuningas itse seurasi jonkun matkan päässä ja otti haltuunsa huoneen avaimen, selittäen itse ryhtyvänsä kardinaalin vanginvartijaksi, kun ei hän enää voinut luottaa väkeensä.

Nämä epäsuorat nuhteet koskivat kipeästi Anders Kaskiin. Kuningas keskeytti kuitenkin hänen anteeksipyyntönsä ankaralla määräyksellä että Kaskin oli heti järjestettävä niin että joukot olisivat kahden päivän kuluttua valmiit paluumarssiin. Niin kauaksi halusi Kaarle XII vielä jäädä Rajzaciin, jolla välin hänen taisteluista ja matkoista uupunut armeijansa saisi levätä ja koota voimia vastaisten verileikkien varalle.

Kun vänrikki oli poistunut, kuunteli kuningas hetkisen kardinaalin vankihuoneen oven takana. Sisältä ei kuulunut pienintäkään ääntä.

"Oli hyvä, että hän koetti paeta niin että sain paremman aiheen panna hänet lukkojen taakse", mutisi kuningas itsekseen. "Nyt on minulla Puolan vaikutusvaltaisim mies häkissä. Toivoakseni tämä jossain määrin vaikuttaa kenraali Trampeen, johon kuningas August sokeasti luottaa. Edullisinta olisi, että suunnitelmani voisivat mennä täytäntöön ennenkun tsaari Pietari ehtii koota aivan ylivoimaisen

armeijan. Mutta", lopetti hän itseään lohduttaen, "minä taistelen oikean asian puolesta, tahdon rangaista kavaluuden, ja silloin kyllä korkeampi valta on minun puolellani".

Näin sanoen meni hän hiljalleen pitkän käytävän läpi, jonka keskikohdalla sijaitti kardinaalin vankeushuone, ja meni linnanpihalle, jossa hän hetkisen tarkkaan tutki linnan paikkoja.

Hän oli tuskin ehtinyt jättää käytävää, kun solakka naisolento riensi ulos vankilan oven luona löytyvästä syvästä sopukasta. Se oli Eleonora. Sanotun oven ulkopuolella pysähtyi hän muutamiksi minuuteiksi ja kuunteli tarkkaavasti, jonka jälkeen hän riensi ylös leveitä rappuja ja ohjasi askeleensa suoraan leskiruhtinattaren rukoushuoneeseen, missä toivoi tapaavansa iso-äitinsä.

Hän ei pettynytäkään tässä oletuksessaan.

Avonaisen akkunan ääressä, josta leppoisa tuuli virtasi sisään, seiso leskiruhtinatar Martha Sobieski ja katsoi miettivästi yli sammaltuneen vallin. Hänen katseensa harhaili kauan ympäri kaikille tahoille, kunnes se lopulta kiintyi kahteen ratsumieheen, jotka huvittelivat itseään eräänlaisella pelillä. He olivat kovaäänisiä ja nauroivat usein sydämellisesti toistensa pienille onnettomuuksille.

Syvä huokaus kohousi Martha-rouvan rinnasta, nähdessään isänmaansa vihollisten niin suruttomasti pitävän hauskaa sen linnan valleilla, jota hän niin monet kerrat oli rukoillut Jumalan ja pyhän neitsyeen suojelemaan valloittajan käsistä. Hänen vielä niin kauniilla ja jaloilla kasvoillaan oli niin surullinen ilme, että varpailaan sisään astuva Eleonora hämmästyneenä pysähtyi ovelle. Hän ei uskaltanut mennä pitemmälle peläten häiritsevänsä vanhaa iso-äitiä hänen surussaan.

Kun leskiruhtinatar vihdoinkin oli tarpeeksi tarkastanut ympäristöä, meni hän laahustavin askelin rukouspallin luo ja laskeutui polvilleen. Hän ei kuitenkaan ollut ehtinyt kauan rukoilla, kun hän äkkiä hätkähti ja katsoi taakseen ankarin silmäyksin. Pojantytären paksun silkkileningin kahina oli keskeyttänyt hänet hartauden toimituksessaan.

"Hyvä, rakas iso-äiti", virkkoi nuori tyttö syöksyen esiin, ... antakaa anteeksi käytökseni, joka..."

"Minä en ole tahtonut oikein tuntea sinua enää", keskeytti iso-äiti ankarana, sillä hänen kävi vielä sapelleen Eleonoran käytös ruhtinas Sergoa vastaan. Martha rouvalla oli sama vika kuin useammilla vanhemmilla ihmisillä on, että hän nimittäin hyvin mielellään käytti hyväkseen jokaista tilaisuutta saadakseen marista. Toisinaan tunsikin hän ikäänkuin vastustamatonta tarvetta saada purkaa ulos harminsa. Jos hänen tunteenpurkaustensa esine oli kyllin viisas mukautumaan kohtaloonsa, niin tuli hän jälleen hyvälle päälle ja kaikki oli pian unohdettu.

Tämä marisemiskuume vaivasi häntä nyt kun Eleonora astui sisään, ja pian hän täydellä vauhdilla ylisti ruhtinas Sergo Panitzkyn rakastettavaa luonnetta, hänen syntyperäänsä ja rikkauttaan, joiden kautta Eleonora ilman epäilyä saavuttaisi mitä kadehdittavimman aseman Puolan naisten joukossa. Samalla sai Eleonora ankarat nuhteet sen johdosta että hän osotti niin suurta välinpitämättömyyttä sitä miestä kohtaan, jonka hänen vanhempansa iso-äidin erikoisten suositusten perusteella olivat hänelle määränneet. Sanat tulvivat virtanaan Martha rouvan huulilta.

Kun Eleonora pitemmän aikaa oli kuunnellut tätä sanatulvaa, joka pikemmin lisääntyi kuin väheni, sanoi hän, kun leskiruhtinatar tuli maininneeksi veljensä nimen:

"Kardinaali parka, hän istuu lukkojen ja telkien takana".

Jos salama olisi äkkiä lyönyt leskiruhtinattaren jalkojen eteen, ei hän olisi niin kovin kauhistunut kuin kuullessaan nämä sanat pojantytärtärensä huulilta. Hänen innokkaasta puhelemisesta melkein tulipunaiset kasvonsa kävivät äkkiä niin liidunvalkeiksi, että nuori tyttö kauhistuneena juoksi esiin huudahtaen:

"Hyvä Jumala, onko iso-äiti sairas?"

Vanhus oli vaipunut lepotuoliin ja kätki kasvot käsiinsä. Syvät huokaukset nousivat hänen rinnastaan; hän oli vähällä tukehtua ja veti tuon tuostakin syvään henkeään. Vihdoinkin hän vaivoin sai kysytyksi:

"Kuulin varmaankin väärin, että muka kardinaali on lukkojen ja telkien takana?"

Vanhus nimittäin ei tiennyt muuta kuin että veli oli päässyt pois linnasta ennenkun se vallotettiin.

"Ei, iso-äiti kyllä kuuli oikein", vastasi Eleonora matalalla äänellä.

Muutaman minuutin kuluttua lausui leskiruhtinatar:

"Kuinka olet sen saanut tietää?"

"Näin itse, kun hänet teljettiin siniseen huoneeseen. Ruotsin kuningas itse on hänen vanginvartijansa".

"Mahdotonta", lausui vanhus. "Tuon sinä olet uneksinut".

"Ei, iso-äiti, minä en ole sitä uneksinut".

"Pyhän Jumalan äiti", huudahti Martha rouva aivan suunniltaan levottomuudesta ja murheesta, "veljeni vihollisten käsissä! Silloin varmaankin Puolan loppu lähenee, koska hän nykyisin on ainoa, jolla on voimaa ja kykyä pitää kansamme koossa. Oi, Jumala, eivätkö koettelemukset vielä ole lopussa. Onko se sinun tahtosi, että Puolan on taistelussa sorruttava?"

Kun hän oli hetkisen istunut pää rintaa vasten vaipuneena, virkkoi hän toivehikkaalla äänellä:

"Jos sentään ruhtinas Sergo olisi täällä sinun tilallasi. Hän on kuitenkin mies".

Oli vaarallista kertoa leskiruhtinattarelle ruhtinas Sergon onnettomasta kohtalosta. Eleonora ei kuitenkaan enää voinut vajeta, vaan kertoi ruhtinaan kamppailusta Kaarle kuninkaan kanssa porttikäytävässä.

"Kuka sellaista sinulle on kertonut", virkkoi Martha rouva, jota tämä uusi onnettomuus koski vielä kipeämmin.

"Joseph".

Seurasi pitkä ja kiusallinen hiljaisuus, jota ainoastaan kellon naksutus häiritsi. Eleonora oli hiljaa hiipinyt akkunan luo, minkä ääressä iso-äiti muutama minuutti takaperin oli seisonut. Kauan ei hän siinä kuitenkaan ollut tarkastanut auringonlaskua, kun uusi ajatus äkkiä lensi hänen aivoihinsa. Kiireesti riensi hän leskiruhtinattaren luo, joka edelleen istui lepotuolissa kätet ristissä rinnan päällä.

"Iso-äiti", virkkoi Eleonora laskeutuen polvilleen vanhuksen eteen, samalla kun hän nosti kirkkaat, loistavat silmänsä tätä kohden, "älä nyt ole pahoillasi! Minä olen keksinyt keinon, miten vanki vapautetaan".

Nuoren tytön täytyi kerrata nämä sanat, ennenkun leskiruhtinatar käsitti, mistä oli kysymys.

"Miten, miten", huudahti hän viimein innokkaasti. "Mikä keino se on?"

"Löytyyhän siniseen huoneeseen kaksi avainta?"

"Kyllä, mutta ... mutta..."

"Iso-äiti ei vielä ymmärrä, mitä minä tarkoitan".

"Ei, minä en tosiaan ymmärrä, lapseni", vastasi rouva huomattavasti lempeämmällä äänellä.

"Anna minun toimia", pyysi Eleonora, "ja kaikki käy hyvin. Anna minun myös itse määrätä toimintatapani ja iso-äiti voi olla vakuutettu siitä, että minä vedän huulesta vanginvartijaa, niin kuninkaallinen henkilö kuin hän onkin".

Heikko hymy somisti Martha rouvan huulia. Hän tahtoi myös mielellään uskoa pojantyttären sanoja, jonka tähden tyytyväisyys kuvastui hänen kasvoillaan.

"Miksi kysyit, jos siniseen huoneeseen löytyy kaksi avainta", virkkoi hän hetkisen mietittyään.

"Sentähden, että minä tarvitsen toista avainta".

"No, kuka sitte tarvitsee toista?"

"Se on jo vanginvartijan hallussa".

"Onko Joseph ollut niin varomaton, että hän on antanut avaimen olla lukossa", virkkoi Martha rouva pudistaen päätään, "siinä tapauksessa..."

"Joseph on viaton", keskeytti Eleonora. "Tuskin olivat ruotsalaiset onnistuneet valtaamaan linnan, kun kuningas vaati häneltä kaikki avaimet, uhaten panna hänet muuten sellaiseen paikkaan, jossa ei aurinko eikä kuu loista. Hän kyllä pani vastaan, selittäen, että avaimet olivat linnan hallitsijattaren, mutta mikään ei auttanut, kuningas käski väkensä ottamaan avaimet väkivallalla. Silloin Joseph mieluummin jätti avaimet kuin antoi itseään pahoinpidellä, niin että hän on viaton".

Leskiruhtinatar veti helpotuksen huokauksen, kun hän sai tietää että hänen kunnioittamansa vanha

uskollinen palvelija oli viaton. Kun hänen silmäyksensä muutaman minuutin ajan oli harhaillut ympäri huonetta, kiintyi se vihdoin pieneen, hienosti valmistettuun kultalaatikkoon.

"Tuossa on avain", sanoi hän osottaen laatikkoa. "Kunhan vain voisin aavistaa, mitä sinä sillä teet. Se käy yli ymmärrykseni".

Sen sijaan, että olisi vastannut, otti Eleonora mahdollisimman salaperäisen muodon päälleen. Sitte hän iloisesti nyökkäsi vanhalle iso-äidille ja jätti huoneen.

Eleonoran poistuttua pani leskiruhtinatar Martha Sobieski kädet ristiin rinnalleen ja lausui kuiskaten, rukousnauhan nopeasti juostessa käsien välitse:

"Sinä, joka kaikki johdat parhain päin, salli meidän myös vapautua näistä anastajista, jotka upottavat kauniin Puolan verivirtoihin ja ajavat sen pojat kuin villipedot metsiin. Vapauta myös veliraukkani, sillä hän on ainoa, joka näissä huolestuttavissa olosuhteissa voi kansassa ylläpitää rohkeutta, sittekun kuningas August on jättänyt meidät pulaan ja sen sijaan huvittelee perintömaassaan Saksenissa. Kuule rukoukseni, pyhä neitsyt. Amen".

Vanhus oli tuskin ehtinyt lausumaan viimeiset sanat, kun oven ulkopuolelta kuului melua. Ensin kuului kiireisiä askeleita, sen jälkeen sanakiistaa, joka kävi yhä kiivaammaksi. Sanakiista päättyi korvapuustiin, jota seurasi valitushuuto. Samassa nykäistiin ovi auki ja Anders Kaskin karkeatekoinen vartalo ilmestyi oven aukkoon. Kun hän ei heti huomannut lepotuoliin lyykistynyttä vanhusta, alkoi hän uteliaana katsella ympärilleen. Rukoushuoneessa vallitseva komeus saattoi hänet aivan ymmälle, ja kun hän muutaman sekunnin oli siinä töllistellyt, pääsi hänen hämmästyksestä värjäjävilta huuliltaan:

"Peijakkaan hienoa. Tuskinpa kuninkaamme koti on hienompi".

Lepotuolista kuului heikko huudahdus, joka saattoi Anders Kaskin kääntämään katseensa sinnepäin. Kun hän hetkisen oli tarkastanut kauhusta kalmankalpeata leskiruhtinatarta, joka tajuissaan pysyäkseen taukoamatta haisteli pientä pulloa, ajatteli hän itsekseen:

"Tuo vanha marakatti se varmaankin on".

Ääneen hän lausui:

"Onko se ruhtinatar So ... Sob ... Sobi ... ei, enpä totta totisesti muistakaan tuota mutkikasta nimeä. No, samapa se, onko se hän, joka omistaa tämän linnan?"

Leskiruhtinatar, jonka pelko oli hieman hälvennyt nähdessään ruotsalaisen jäävän seisomaan oven viereen, vastasi kysymykseen tuskin huomattavalla nyökäyksellä. Tällaista vastaustapaa ei suora ja teeskentelemätön Kaski ymmärtänyt.

"Hän on varmaankin kuuro", ajatteli Kaski. "No, saammepa nähdä".

Sen jälkeen huusi hän koko mahtavan äänensä voimalla:

"Onko se..."

Pitemmälle hän ei ehtinyt, sillä vanhuksen huulilta päässyt kirkaisu keskeytti hänet. Martha Sobieskin korvat menivät lukkoon, kun Kaskin mahtava basso-ääni niihin koski.

"Pyhä neitsyt, hän tahtoo tappaa minut", kirkui Martha rouva kauhuissaan ja syöksyi ylös tuoilta, "Katsokaa, tässä", jatkoi hän kahmaten käsiinsä muutamia pöydällä löytyviä kallisarvoisia koristeita, jotka heitti vänrikin jalkoihin, "ottakaa nämä, mutta säästäkää henkeni!"

Anders Kaski tuijotti nyt Martha rouvaan vielä enemmän kummissaan kuin astuessaan sisään rukoiluhuoneeseen. Hänen kasvonilmeistään päätäten ei hän oikein näkynyt ymmärtävän vanhuksen tarkotusta. Mutta silloin sattui hänen katseensa lattialla makaaviin koristeihin ja nyt hän käsitti niiden loukkaavan tarkotuksen. Hänen sekä iloinen että ihmettelevä naamansa synkistyi, jalka kohousi ja sen painostuksesta lensivät koristeet ympäri lattiaa.

"Minä en ole mikään ryöväri vaan kunniallinen sotilas", lausui Kaski vihaisena ja suuntasi leskiruhtinattareen niin terävän silmäyksen, että tämä kauhistuneena ryömi nurkassa löytyvän rippituolin taakse. "Kaarle kuningas on lähettänyt minut sanomaan, että hän tahtoo puhua kanssanne. Kuulen hänen askeleensa tuolia ulkona".

Näin sanoen katosi Anders Kaski. Käytävässä hän kohtasi Kaarle kuninkaan ja kertoi tälle, millaisen häväistyksen alaiseksi hän oli joutunut.

Kuningas, joka sattui olemaan erittäin hyvällä tuulella, kun hän juuri oli saanut tietää että

kenraalimajuri Stuart oli lähellä olevassa kylässä lyönyt Paykullin jälkijoukot ja ottanut paljo vankeja, vastasi:

"Sinun täytyy antaa anteeksi tälle hienolle naiselle, rakas Kaski, sillä hän ei ole koskaan nähnyt niin roimia miehiä kuin sinä ja muut henkivartijani ovat. Oli kuitenkin hyvä, ettet ottanut vastaan koristeita".

Sitte jatkoi Kaarle XII matkaansa rukoiluhuonetta kohti. Anders Kaski ei kuitenkaan voinut niin helposti sulattaa häntä vastaan tehtyä loukkausta, sillä pitkän aikaa jälkeinpäin hän suuttui kuullessaan mainittavan Rajzacin linnan nimen.

Tieto Ruotsin kuninkaan saapumisesta teki leskiruhtinattaren jälleen virkeämmäksi. Kun hän mahdollisimman tarkkaan oli poistanut mielenliikutuksen jättämät jälet, suoristi hän vartalonsa näyttääkseen arvokkaalta ruotsalaisen sankarin edessä, jonka nimi Narvan taistelun jälkeen kaikui kautta Europan. Martha rouva ei ollut koskaan nähnyt Kaarle kuningasta eikä edes hänen muotokuvaansaakaan. Hän oli sentähden hyvin utelias näkemään, millaiselta tsaari Pietarin kuuluisa voittaja näyttäisi. Huhu oli tietänyt kertoa Ruotsin kuninkaan olevan työkeän naisia kohtaan, jonkatähden leskiruhtinattaren päässä pyöri ajatus: "Hän mahtaa olla hyvin ruma". Mutta kuinka suureksi kävikään hänen kummastuksensa, kun seuraavassa silmänräpäyksessä seiso i hänen edessään solakka ja sopusuhtainen henkilö, jonka koko olemus nuoruudesta huolimatta puhui miesmäisyydestä. Martha rouva, joka puolalaisten kuninkaiden loistavissa ja kevyissä hoveissa silmäyksillään oli saattanut monen jalosukuisen pään pyörälle ja saanut lukea myös kuningas Augustin ihailjoittensa joukkoon, ei voinut kestää Kaarle kuninkaan vaaleansinisistä silmistä lähtenyttä silmäystä. Niinkuin nämä silmät nyt olivat sekä lempeydellä että vakavuudella kiinnitetty leskiruhtinattareen, täytyi tämän luoda katseensa maahan. Ja kun Martha rouva melkein vasten tahtoaan teki kunnioittavan ja syvän kumarruksen, tuns i hän itsessään, että hänen edessään nyt oli yksi ihmiskunnan suurimmista sankareista. Ylepeä ylimielisyys oli poissa, näinä hetkinä tuns i hän vain olevansa voitettu, joka oli tietoinen siitä, että hänen kohtalonsa riippui hänen edessään seisovasta Ruotsin kuninkaasta.

9.

Tuskin ehdittyään käytävään pysähtyi hän ja painoi vasemman käden sydäntään vastaan.

"Se on rohkea yritys, joka helposti voi käydä tuhoisaksi sekä minulle itselleni että ystävälleni kardinaalille", ajatteli hän. "Kuinka minun on tehtävä? Kenelle uskallan uskoa salaisuuteni? Niin, nyt tiedän", jatkoi Eleonora, kulkien hitain askelin pitkin käytävää, "Joseph on uskollinen ja viekas. Hän kyllä auttaa minua".

Tultuaan linnanpihalle, missä ruotsalaiset sotilaat kunnioittavasti tekivät tietä tälle kauniille tytölle, huomasi hän Josephin seisovan puhelemassa erään ruotsalaisen kanssa. Eleonora antoi hänelle merkitsevän silmäyksen ja riensi huoneisiinsa. Hetkisen kuluttua kuului hiljainen naputus sisimmän kamarin tapettioivella.

"Se on hän", ajatteli Eleonora ja riensi nopein askelin avaamaan ovea.

"Puh, puh", äänteli vanha palvelija ja pyyhki hikeä otsaltaan, "minä en tahtonut millään tavalla päästä tuosta ruotsalaisesta, joka kaikin mokomin tahtoi värvätä minut. Ja mitä hän puhui kuninkaastaan! Hänen kertomuksiansa mukaan ei Kaarle XII olisi enempää eikä vähempää kuin Jumala, vaikka hän minun mielestäni on aivan tavallisen ihmisen näköinen. Varma on, ettei häntä ulkonäön suhteen voi verrata Ladislas Leczinskiin".

Kuullessaan mainittavan rakastettunsa nimen, levisi kaunis puna Eleonoran kauniille kasvoille, rinnasta kohous i heikko kaipauksen huokaus ja lämmin ajatus lensi näinä minuutteina hänen luokseen, joka ehkä parailaan taisteli isänmaan kunnian ja vapauden puolesta muilla seuduilla.

"Niin", vastasi vihdoin nuori ruhtinatar johtaakseen huomion toisaalle, "ruotsalaiset sotilaat ovat hyvin kiintyneitä kuninkaaseensa. Jumala suokoon, että kuningas August voisi yhtä paljo luottaa sotilaisiinsa, silloin ei vihollinen olisi päässyt niin pitkälle kuin se jo on päässyt".

Ja taas kohous i tytön rinnasta huokaus, mutta se johtui levottomuudesta nykyisyyttä kohtaan ja epäilyksestä siitä, mitä tulevaisuus oli mukanaan tuova.

"Onko nuorella hallitsijattarellani jotain erityistä puhumista kanssani?" virkkoi Joseph vihdoin pitemmän aikaa odotettuaan, että Eleonora jotain lausuisi.

Kysymys tempasi nuoren tytön äkkiä unelmistaan.

"Niin, pyhän neitsyeen tähden", huudahti Eleonora, tarttuen Josephia kiivaasti kädestä kiinni. "Kardinaali!"

"Kardinaali", lausui vanha palvelija ihmeissään, "miten hänen laitansa on? Eihän hänelle vaan ole mitään pahaa tapahtunut?"

"Ei, ei", vastasi Eleonora, heikosti hymyillen, "hän voi kyllä hyvin, mutta sinä kait ymmärrät, ettei hän kauemmin voi olla siellä kuin hän on",

"Niin ... niin ... minä ... ymmärrän", vastasi palvelija, vaikkei hän rahtuakaan käsittänyt mistä kysymys oli. Hän kuitenkin sanoi niin, ettei olisi saattanut Eleonora a pahalle mielelle.

"No", jatkoi Eleonora, ottaen esiin iso-äidiltä saamansa avaimen ja piti sitä Josephin silmien edessä, "tässä näet tien vapauteen".

"Niin, minä näen", vastasi palvelija yhtä viisaana kuin tähänkin asti. Jos hän olisi nähnyt kuvansa toisella seinällä riippuvassa peilissä, niin hän varmaankin olisi hävennyt tietämättömydestään johtuvaa tyhmää ilmettä. Eleonorakaan ei sitä huomannut, sillä hän oli niin innostunut asiaan. Joseph oli tuskin ehtinyt vastaamaan, kun Eleonora jatkoi:

"Tiedän, että voin luottaa sinuun?"

"Kyllä"

"Ensi yönä aijon panna suunnitelmani täytäntöön".

"Vai niin", vastasi palvelija, tuntien samalla kauhukseen, kuinka kylmä hiki alkoi helmeillä hänen otsalleen. Olisi ihmeellistä, ellei nyt tulisi tietämättömyys paljastetuksi. Mutta Eleonora ei huomannut hänen levottomuuttaan, vaan jatkoi:

"Suunnitelmani on sellainen, että sinä salaa piilottaudut sinisen huoneen vieressä olevaan syvennykseen ja vartioit minua siltä varalta, että tapahtuisi jotain sellaista, joka tekisi tyhjäksi aikeeni. Ruotsin kuninkaalla on kyllä huoneen avain, mutta onneksi oli iso-äidillä toinen, joka nyt on tässä. Anna minun sitte pitää huolen lopusta. Jos kuitenkin voisit ensin järjestää niin, että takaportin kautta johtava tie olisi vapaa, niin ... no niin, sinä kait ymmärrät?"

"Kyllä minä ymmärrän", huudahti Joseph tykkänään toisella äänellä kuin tähän asti. Kylmä hiki vetäytyi takaisin, tyhmä ilme katosi tyyten ja huomasi selvästi, että hän nyt käsitti, mistä oli kysymys. "Ymmärrän", huudahti hän toisen kerran, "ja lupaan, että pari nopeakulkuista hevosta seisoo valmiina metsässä lähellä takaporttia".

"Hyvä on, Joseph. Voit olla varma siitä, että kardinaali kyllä sinua palkitsee".

"Minun palkkioni on siinä tiedossa, että olen palvellut isänmaatani vähäisen kykyini mukaan", virkkoi vanha palvelija, koskettaen huulillaan tytön leninkiä.

"Seis! Joseph", huomautti Eleonora. "Tiedäthän, että vihaan kaikkea imartelua. Sitäpaitsi", jatkoi hän veitikkamaisesti hymyillen, "olet sinä liian vanha tarvitaksesi nöyrytyä minun edessäni, joka..."

Joseph keskeytti hänen puheensa, tarttumalla kiinni hänen käsistään ja huudahtamalla:

"Te olette hallitsijattareni, ja jos minulla olisi vaikka tuhannen henkeä, antaisin ne kaikki teidän tähtenne".

Ja ennenkun Eleonora ehti sitä estää, peitti vanha uskollinen palvelija hänen kätensä suuteloilla.

Tästä yksinkertaisesta uskollisuuden todistuksesta liikutettuna lausui Eleonora:

"Meidän täytyy nyt erota. Minä en voi lykätä tuonemmaksi ajettani. Jo ensi yönä sen täytyy tapahtua. Laita sinä myös kaikki valmiiksi pakoa varten".

"Niin. Tunnin kuluttua tulee hevosten olla valmiina ja kolme luotettavinta palvelijaa niiden mukana".

Eleonora ja Joseph erosivat. Viimemainittu poistui salakäytävän kautta, joka johti linnan keskusta, ja riensi heti täyttämään tehtävänsä.

Jäätyään yksikseen, meni Eleonora heti rukouspallin luo ja polvistui kauniin puhdashopeisen Kristuksenkuvan eteen. Tässä hän rukoili kauan ja hartaasti, ja kun hän siitä nousi ylös, kuvastui hänen kasvoillaan horjumaton päättäväisyys.

"Sinua, pyhä Jumalan äiti", sanoi hän, kiinnittäen katseensa kristuskuvan vasemmalla puolella riippuvaan madonnakuvaan, "sinua, pyhä Jumalan äiti rukoilen auttamaan minua vaikeassa tehtävässäni. Suuret vaarat tulevat minua väijymään, mutta sinun vaikuttava esirukouksesi, josta olen varma, tukee minua. Oi, sinä puhdas äiti, kuule rukoukseni, ja vastapalvelukseksi minä rakennan sinulle ihanan temppelein onnellisen pelastuksen muistoksi".

Näin sanoen hän otti pöydältä pienen kallisarvoisen tikarin, jota hän tarkasti loistavin silmäyksin. Kauniisti koristetussa norsunluuvarressa näkyi kaksi toisiinsa kiehtoutunutta L-kirjainta ja niiden yläpuolella ruhtinaallinen kruunu. Tämän aseensa oli hänelle antanut Ladislas Leczinski, joka oli pyytänyt häntä käyttämään sitä, jos hänen omansa eli jonkun läheisen sukulaisen henki olisi vaarassa.

"Sinä saat nyt tehdä minulle seuraa", mutisi Eleonora, "ehkä tulen tarvitsemaan sinua".

Näin sanoen hän riensi ulos salakäytävää myöten ja seisoj pian käytävässä, joka johti iso-äidin rukouluhuoneeseen.

Hänen ympärillään vallitsi haudan hiljaisuus, sillä nyt oli keskiyön aika. Yö oli vuodenaikaan nähden tavattoman pimeä. Kylmä tuuli puhalteli ulkona silloin tällöin läpi metsän ja saattoi tuuliviirin natisten kääntelemään saranoillaan. Yö oli erittäin sopiva Eleonoran yritykselle.

* * * * *

Kaarle XII oli pitkän aikaa leskiruhtinattaren luona, jonka kanssa hän keskusteli päivän tärkeistä tapahtumista. Muun muassa oli leskiruhtinatar tullut koskettelleeksi kardinaalin vankeutta, jolloin Kaarle kuningas oli sanonut:

"Ellei veljenne olisi niin halpamaisella tavalla rikkonut antamaansa kunniasanaa, olisi hän saanut huomenna, jolloin minä poistun tästä linnasta, luvan mennä omia teitään, mutta nyt täytyy hänen seurata minua armeijan leiripaikkaan ja menettää petoksensa rangaistukseksi vapautensa muutamaksi viikoksi".

Näitä sanoja lausueessaan hehkuivat Kaarle kuninkaan posket ja hän polki kiivaasti jalkaansa lattiaan. Häntä ei mikään muu harmittanut niin paljo kuin viekkaus ja petos.

Leskiruhtinatar huokasi syvään eikä uskaltanut kohdata kuninkaan paheksuvaa silmäystä. Itsekseen hän tunnusti veljen menetelleen väärin ja kun kuningas yht'äkkiä kääntyi hänen puoleensa kysymyksellä, mitä hän ajatteli asiasta, vastasi leskiruhtinatar avomielisesti:

"Teidän majesteetillanne on oikein. Veljeni ei ole menetellyt niinkuin hänen olisi pitänyt, mutta minä olen vakuutettu siitä, että oikeamielinen Kaarle XII ottaa huomionsa ne lieventävät asianhaarat, jotka ovat olleet perussyynä hänen menettelynsä, eikä rankaise häntä niin ankarasti".

Kaarle kuningas oli vähällä joutua pois suunniltaan näiden sanojen johdosta. Ne olivat kaikesta päättäen sanotut tarkotuksella saada hänet hämilleen ja vähällä oli ettei viekkaus onnistunut.

"Mitä hänen kohteluunsa tulee, niin tulee se olemaan niin hyvä, ettei hänellä ole mitään moitteen sijaa ruotsalaisia vastaan niinkuin meillä monasti on syytä muistuttaa puolalaisia vastaan".

Täten lopetti Kaarle XII puheen kardinaalista. Lausuttuaan vielä muutaman sanan leskiruhtinattaren perheestä, jätti hän linnan vakuuttaen, että linna jätettäisiin samassa kunnossa kuin se oli otettukin.

Kuninkaan poistuttua risti vanhus kädet rinnalleen, istui hetkisen ajatuksiinsa vaipuneena ja virkkoi vihdoin puolikovalla äänellä:

"Minä olen suuresti erehtynyt Kaarle XII:n suhteen. Puhe hänen työkeydestään ja ankaruudestaan on liioteltua. Hänen käytöksensä ei kylläkään vastaa hänen vertaistaan, mutta sen sijaan on hänellä mitä muilta puuttuu, jaloa miesmäisyyttä ja voimaa, joka vetää puoleensa. Ja kun hän kerta on mies, vaikkakin vain nuorukainen, niin hän varmaankin pitää antamansa lupauksen eikä tee veljelleni mitään pahaa".

Rauhottuneena kävi leskiruhtinatar vuoteelle, ja hetkisen kuluttua ilmasi raskas hengitys, että Adam Sobieskin jälkeensä jättämä puoliso nukkui yhtä sikeästi kuin nuoruutensaakin vuosina, jolloin eivät vielä mitkään murheet hänen sieluaan painaneet.

Kuningas meni Martha Sobieskin luota suoraan kardinaalia tapaamaan.

Hänen sisäänastuessaan istui hänen pyhytensä mukavassa asennossa kauniisti koristellussa nojatuolissa innokkaasti tutkien suurta asiapaperia, jonka hän oli löytänyt kirjahyllyltä. Se oli osa Puolan historiaa. Kardinaali oli niin syventynyt lukemaan ystävänsä, Johan Sobieskin, kuuluisaa

historiaa, ettei hän ensinkään huomannut oven avautumista.

"Niin", virkkoi hän vihdoin, luettuaan loppuun Wienin porteilla suoritetun loistavan taistelun, "jos sinä olisit elänyt, ei Puolaa nyt olisi anastettu eikä..."

Samassa hän nosti katseensa ja huomasi Kaarle kuninkaan seisovan edessään, tarkastaen häntä tuikein silmäyksin.

Kardinaali Primas nousi ylös ja hehkuva puna värjäsi hänen kasvojaan. Hän sammalsi joitakin katkonaisia lauseita, mutta ei voinut saada esille ainoatakaan selvää sanaa, niin hämillään hän oli.

"Mitä te luitte?" kysyi Kaarle kuningas. "Se näytti olevan kovin mieltäkiinnittävää".

"Tietysti", vastasi kardinaali, jonka kieli vähitellen alkoi liikkua. "Minä luin Johan Sobieskin sotaretkestä turkkilaisia vastaan ja Wienin vapauttamisesta".

"No, minä en ihmettele, että te ylpeilette hänestä", jatkoi Kaarle XII jonkun verran ivallisesti. "Siitä kait johtuivat ne sanat, jotka äsken lensivät huuliltanne. Teillä on jossain määrin oikein. Johan Sobieski oli täydellinen sankari, sanalla sanoen mies, joka ensinnäkin piti pyhänä antamansa lupauksen".

Kuninkaan ivallinen viittaus kardinaalin petollisuuteen kohotti jälleen hehkuvan punan hänen kasvoilleen. Hän yritti puolustaa itseään, mutta Kaarle kuningas esti hänet siitä seuraavin vakavin sanoin:

"Tiedän, mitä aijotte sanoa, mutta asian kaunistaminen ei ole miksikään hyödyksi. Minun silmissäni on lupauksen rikkominen kuitenkin aina suuri pahe".

"Teidän majesteettinne on liian ankara arvosteluissaan", uskalsi kardinaali vihdoin huomauttaa.

"Niin, teidän käsityksenne mukaan, mutta ei minun. Katolilaisilla, mutta erittäinkin jesuiitoilla, näkyy olevan hyvin avara omatunto".

Tähän katsoi kardinaali velvollisuudekseen huomauttaa:

"Minä en ole jesuiitta".

Epäilevä hymy suupielissä oli Kaarle kuninkaan ainoa vastaus.

"Minulla on omat ajatukseni siitä asiasta", lausui hän sitte. "Teidän menettelyynne kuitenkin viittaa siihen, että minulla on oikein. Mutta nyt ei oikeastaan olekaan puhe tästä asiasta. Teidän vanginvartijananne pyydän vain huomauttaa, että te huomenna jätätte vankilan."

Kardinaalin rinnasta kohousi toivomuksen huokaus. Mutta tämä toivo häipyi pian, kun Kaarle XII jatkoi:

"Huomenna minä jätän Rajzacin linnan ja te seuraatte mukana ruotsalaisten leiriin".

Kardinaali kävi tuhkanharmaaksi.

"Se kait ei ole teidän majesteettinne vakava aikomus", sammalsi hän.

"Tällaisissa asioissa en minä koskaan tapaa laskea leikkiä", vastasi Kaarle kuningas.

Kardinaali Primas vaipui ähkyen nojatuoliin ja kätki kasvot käsiinsä. "Oi, se on kuitenkin totta, että minä olen hänen vankinsa".

"Ei, se ei voi olla teidän majesteettinne ... mutta mihin hän joutui?"

Hän joutui raivoisan tuskan valtaan.

Kaarle XII oli poistunut yhtä nopeasti kuin hän oli tullutkin.

10.

Kun Eleonora oli vakuutautunut siitä, ettei kukaan sivullinen ollut käytävässä, hiipi hän varovasti leskiruhtinattaren rukoiluhuoneeseen. Hän avasi mukanaan olevalla avaimella oven ja astui sisään. Sisällä vallitsi pimeys. Tytön tuntemus autti kuitenkin häntä pimeässäkin suoriutumaan aikeestaan.

Otettuaan pienestä vaatesäiliöstä erään Martha rouvan leningin, poistui hän yhtä varovasti kuin oli tullutkin.

Sen jälkeen riensi hän pohjakerrokseen. Sinisen huoneen vieressä vetäytyi hän vapisten seinää vasten, sillä pimeydessä ei hän voinut tietää, oliko se ystävä eli vihamies, joka aikaansai heikkoa melua käytävässä.

Kun ääni kuului ihan hänen vierestään eikä hän kuullut kannuksien kilinää, aavisti hän, että henkilö, joka käytävällä hiipi, ei ollut kukaan muu kuin Joseph. Hän kuunteli sentähden hyvin tarkkaan ja huomasi suureksi ilokseen, että hiipivät askeleet taukosivat ennenmainitun sopukan luona. Nyt oli Eleonora varma asiastaan.

"Joseph", kuiskasi hän sentähden, mutta hätkähti samassa oman äänensä pelosta. Niin hiljainen kuin hänen kuiskeensa olikin, kuului se kuitenkin selvästi, antaen vielä kaiunkin jylhässä ja äänekkäässä käytävässä.

"Tässä olen", vastasi vanha palvelija samassa.

"Ovatko hevoset kunnossa?"

"Ovat".

"Hyvä, odota sitte muutama minuutti".

Nuori ruhtinatar avasi varovasti oven siniseen huoneeseen ja astui sisään.

Kaarle XII:n odottamaton luonakäynti antoi kardinaali Primakselle paljon ajattelemisen aihetta, ja tämä piti hänet valveilla hyvän osan yöstä. Levottomuus vei häneltä unenkin. Levottomassa sieluntuskassa makasi hän jännityksellä kuunnellen yötuulen aikaansaamaa vinkuvaa ääntä, kun se kiiti linnan sammaltuneitten seinien ohi. Pitkään aikaan ei hän voinut päästä selville äänen synnystä.

Niin levoton kuin hän olikin, kävi väsymys kuitenkin oikeuksiinsa, hänen silmiään alkoi hämärtää ja silmäluomet kävivät yhä raskaammiksi.

Hän oli vähällä nukahtaa, kun hän äkkiä hätkähti ja alkoi kuuntelemaan. Tuska ja levottomuus terästivät hänen kuuloaan, ja sanomattomaksi kauhukseen kuuli hän kuinka ovi hiljaa avattiin.

"Ahaa", ajatteli kardinaali samalla kun hän kauhusta vapisi, "minut ajetaan salamurhata ja sitte valehdella, että itse olen epätoivon vallassa riistänyt itseltäni hengen, mutta se ei tule onnistumaan".

Näin sanoen nousi hän varovasti sängystä ja piilottautui sängyn ja seinän väliin, samalla kun hänen sormensa lujasti puristivat pienen kallisarvoisen pistoolin tukkia. Henki kurkussa ja tuskanhiki helmeillen jääkylmällä otsalla, odotti hän, mitä tuleman piti.

Eleonora lähestyi sänkyä, herättääkseen kardinaalin niin hiljaa kuin mahdollista. Mutta hän sekä hämmästytti että kauhistui huomattessaan, ettei hän etsiskelyistä huolimatta löytänyt kardinaalia.

"Jumalani", virkkoi hän puolikovaan, "mihin kardinaali on joutunut".

Kardinaali Primas tunsu heti Eleonoran äänen.

"Lapseni", sanoi hän sentähden rauhottuneena, "minä olen täällä".

Annettuaan selityksen kummallisesta menettelystään, lausui kardinaali:

"Mutta miksi sinä olet täällä?"

"Pelastaakseni teidät".

"Minut! Oletko järjeltäsi, tyttö!"

"En, Jumalan kiitos".

Näin sanoen ojensi hän kardinaalille iso-äidin puvun.

"Pukekaa tämä yllenne", sanoi hän. "Jos ruotsalaiset vahtimiehet huomaavat teidät, luulevat he teidät iso-äidiksi. Joseph seuraa sitäpaitsi mukana".

Aluksi ei kardinaali käsittänyt koko juonta, mutta kun Eleonora vielä kerran selitti suunnitelmansa, virkkoi hän, tarttuen tyttöä käsistä kiinni:

"Jalo tyttö! Sinä olet oikea puolalainen nainen. Jos haluat pyytää minulta jotain sellaista, jota voin antaa sinulle, niin sinä sen myös saat, mikäli se minusta riippuu".

"Niin, minulla on jotain pyydettävää", vastasi Eleonora ujosti ja hiljaa, ikäänkuin peläten.

"Sano!"

"Kun vain uskaltaisin".

"Kyllä uskallat, tyttöseni, sano pois vain!"

"No niin, minä en rakasta ruhtinas Sergo Panitzkyä enkä koskaan rupea hänen vaimokseen. Ennen kuolema", lopetti Eleonora koneellisesti leikkien pientä tikaria, jonka hän oli pistänyt uumansa ympärillä olevaan kultakukilla kirjaeltuun vyöhön.

Kardinaali hätkähti ja vastenmielinen tunne virtasi koko hänen ruumiinsa läpi.

"Mutta tiedäthän, että te olette kihlatut jo kehossa", sanoi hän hieman ankarana.

"Sen kyllä tiedän", vastasi Eleonora, "mutta tiedän myös, ettei sellainen kihlaus ole sitova koko elinijäksi".

Kardinaali Primas huokasi. Muutaman minuutin asiaa ajateltuaan sanoi hän:

"Sitten sinä rakastat kait jotain toista?"

"Rakastan!"

"Ketä? Onko hän kyllin arvokas sinulle?"

"Kyllä, täydellisesti. Enemmän kuin ruhtinas Sergo".

"Kuka se voi olla!" lausui hänen pyhyytensä samalla kertaa levottomana ja ihmeissään.

"Ladislav Leczinski".

Hetkeen aikaan ei kardinaali vastannut sanaakaan. Tuskallisesta odotuksesta vapiseva tyttö voi ainoastaan kuulla, kuinka raskaasti hänen povensa kohoili. Viimein hän sanoi:

"Mutta etkö tiedä, että päätöksesi saattaisi sisareni hautaan?"

Eleonora vaikenä. Kardinaali jatkoi:

"Kaikkina aikoina on vallinnut kireä suhde Leczinskin ja Sobieskin sukujen välillä ja..."

"Sitä suurempi syy on poistaa tämä epäkohta tulevalla sukulaisuus-ystävyydellä", keskeytti nuori ruhtinatar vilkkaasti.

"Niin, sinulla ehkä ei ole niinkään väärin", vastasi kardinaali. "Mutta silloin voit myös olla varma, että Ladislav saa Sergo Panitzkystä verivihollisen".

"Ladislav ei pelkää häntä", sanoi Eleonora ylpeästi.

"No, no, minä ajattelen asiaa".

"Ei, sitä ei ole ainoastaan ajateltava", lausui Eleonora kiivaasti. "Siten ei pitkällekkään päästä, vaan on teidän luvattava minulle, että saatatte asian onnelliseen ratkaisuun".

Hän tarttui kardinaalin käteen vieden sen huulilleen.

"No, minä teen niinkuin tahdot ja parhaan kykyni mukaan", lausui kardinaali, vahvasti painostaen viime sanoja.

Eleonora oli tyytyväinen. Kun hän oli vakuuttanut siitä, että valepuku sopi hyvin, sanoi hän:

"Matkikaa nyt iso-äidin käyntiä ja seurakkaa Josephia. Hänellä on hevoset ja palvelijat valmiina takaportin luona. So, so!" komensi hän, kun kardinaali aikoi puhua, "olkaa nyt hiljaa kuin Rajzacin muuri. Pieninkin varomattomuus voi tuhota kaikki".

Näin sanoen otti hän kardinaalia kädestä ja lähti hiljalleen ovea kohti. Hän avasi varovasti oven ja työnsi hänen korkea-arvoisuutensa käytävään, samalla kun hän heikosti yskäsemällä antoi käytävän sopukassa vahtivalle Josephille sovittun merkin. Uskollinen palvelija oli heti kardinaalin vieressä.

"Mutta sinä itse, lapseni", sanoi kardinaali, kun ei Eleonora näyttänyt seuraavan mukana, "miksi et sinä tule?"

"En tule", vastasi tyttö, "haluan nähdä kuinka kuninkaallinen vanginvartija hämmästyä, kun hän huomaa heikon naisen voineen pettaa sen, jonka edessä kaksi kuningasta ja yksi tsaari vapisevat".

Tämän sanottuaan lukitsi hän sinisen huoneen oven. Muutaman silmänräpäyksen hän kuunteli, mutta kun ei kuulunut vähintäkään melua, joka olisi osottanut hänen viekkautensa tulleen huomatuksi, heittäytyi hän täysin pukeutuneena vuoteelleen ja uinahti pian.

Kardinaali ja Joseph hiipivät erään pienen takaoven kautta linnanpihalle ja he olivat vain muutaman kyynärän päässä takaportista.

Kaikki oli rauhallista heidän ympärillään. Tieto siitä, ettei kardinaali nyt voisi paeta, kun hän itse kantoi vankilan avainta, oli tehnyt Kaarle kuninkaan niin varmaksi asiastaan, ettei hän katsonut tarpeelliseksi asettaa vahteja sen paremmin käytävään kuin linnan porteillekaan. Hiljaisuutta häiritäi ainoastaan tuuliviirin natina, kun se heilui ruostuneessa rautatangossa.

"Pyhä neitsyt, me olemme pian saavuttaneet päämaalin!" mutisi kardinaali itsekseen. "Kunhan nyt onnistuisi paremmin kuin edellisellä kertaa".

"Olkaa levollinen", vastasi Joseph. "Jos sattuisimme jonkun kohtaamaan, niin on minulla vastaus valmiina. Eikö linnan omistajattarella ole oikeus mennä, mihin hän tahtoo ja koska hän haluaa!"

Kardinaali ei voinut kuin hymyillä vanhan palvelijan vastaukselle, jota hän piti aivan oikeana. Enempää aikaa hukkaamatta hiipi hän sentähden takaportin luo, jonka väliaikaista tarvetta varten valmistettu ovi pian antoi perään.

Kylmä tuulenpuuska löi kardinaalia vasten kasvoja ja sai hänet ohuessa puvussaan vilusta värisemään. Mistään hinnasta ei hän kuitenkaan tahtonut kääntyä takaisin pehmeään sänkyynsä, sillä siellä hänellä ei ollut vapautta, jonka hän omasi täällä ja joka oli hänelle kultaakin kalliimpi.

Muutamia askeleita vielä ja pakolaiset seisoivat portin ulkopuolella. Nyt pääsi syvä huokaus kardinaalin rinnasta ja hän ajatteli itsekseen:

"Ero Sergo Panitzkystä tulee varmaankin aikaansaamaan suurta hajaannusta perheen keskuudessa, mutta menköön silti miten tahansa. Eleonora on tehnyt minulle ja Puolalle korvaamattoman palveluksen jota ei voi kyllin palkita. Minä teen kaiken voitavani, että hän pääsisi naimisiin sydämensä valitun kanssa".

Kun pakolaiset olivat odottaneet vahtimiehistön saapumista ja katoamista, riensivät he pimeään suojassa nopein askelin metsään, ilman että ratsastaja, joka oli vahdissa vallilla lähellä takaporttia, huomasi heitä, siitä yksinkertaisesta syystä, että hän Josephin toimesta pikkasta ennen oli otettu hengiltä. Muutamien minuuttien kuluttua saapuivat he hevosten luo, jolloin kardinaalin huulilta pääsi vilpityn riemuuhudahdus. Hän nousi nopeasti Josephin avulla satulaan ja ratsasti pois, sittekun hän ensin turhaan oli koettanut saada vanhaa palvelijaa seuraamaan itseään.

"Ei!" oli Joseph päättävästi vastannut, käännyn takaisin, "sillä olen halukas näkemään XII:nen naamataulua, kun hän huomaa nuoren hallitsijattareni voittaneen viekkauudessa".

Joseph saapui takasin linnaan ilman että kukaan olisi häntä nähnyt.

* * * * *

Ruotsalaisten paluumarssin edellinen päivä oli valjennut. Jo aikaseen aamulla oli Kaarle XII tehnyt jäähyväiskäyntinsä leskiruhtinattaren luona, joka silloin oli valittanut, ettei hän sitte eilisillan ollut nähnyt pojantytärtään, joka muuten tapasi kaikkein ensinnä tulla häntä tapaamaan.

Tämän johdosta käski kuningas, tultuaan alas linnanpihalle, toimeenpanna innokkaan etsiskelyn kadonneen löytämiseksi, mutta kuitenkin tuloksetta. Vanha Joseph, joka johti etsiskelyjä, nauroi partaansa, mutta silti ei hänen jäykällä kasvoillaan voinut huomata jälkeäkään siitä salaisesta ilosta, josta hän itsekseen nautti.

Päivällisen aikaan pantiin ruotsalaiset joukot järjestykseen linnanpihalla. Niiden keskuudessa löytyi Sergo Panitzky, joka oli julistettu sotavangiksi, kun ei hän ollut antanut kunniasanaansa siitä, ettei hän kantaisi asetta ruotsalaisia vastaan. Nuori ruhtinas oli saamistaan lievästä haavoista toipunut täysin entiselleen.

Linnan palvelijakunta, joka oli saanut luvan jäädä hallitsijattarensa luo, oli mieslukuisena

kokoontunut erääseen linnanpihan sopukkaan ja ilmaisivat siellä salaisia merkkejä tehden tyytyväisyytensä vihattujen vihollisten lähestyvän paluumatkan johdosta.

Pääportaiden ja ratsujoukon keskellä seisoivat Martha rouva ja Kaarle XII vilkkaasti keskustellen. Keskustelu päättyi vasta sitte kun Anders Kaski ilmotti, että kaikki oli järjestyksessä.

"Mene noutamaan kardinaali", sanoi kuningas. "Sinulla on kait varattuna hevonen häntä varten?"

"Kyllä, teidän majesteettinne".

"Tuo hänet sitte tänne!"

Turhaan koetti leskiruhtinatar vielä puhua veljensä vapauttamisen puolesta. Kaarle XII oli taipumaton.

"Hänen täytyy seurata minua!" virkkoi kuningas puolittain kiivastuneena kohtaamastaan vastarinnasta. "Hän on täysin ansainnut vapautensa menettämisen".

Vanha Joseph, joka uskollisesti seiso i hallitsijattarensa takana, voi vaivoin salata ilonsa, kun hän ajatteli pian tapahtuvaa ratkaisua.

Anders Kaski oli lähtenyt noutamaan kardinaalia. Hetkisen kuluttua tuli hän takaisin olennon kanssa, joka oli kietoutuneena kallisarvoiseen ja loistavaan papinkaapuun.

"Hyvä, hän näyttölee osansa hyvin", ajatteli Joseph, malttamatta tyytyväisyydellä hieroa käsiään.

"Niin, teidän kunnia-arvoisuutenne", virkkoi Kaarle XII, joka myös näytti hyvin tyytyväiseltä, kun oli vihdoinkin saanut kaipaamansa vastustajan käsiinsä, "nouskaa nyt kauniisti hevosen selkään, sitte lähdemme".

Sen jälkeen antoi hän eräälle ratsumiehelle merkin tuoda esiin riihattoman hevosen, joka tanssi viheriällä linnanpihan ruohomatolla. Mutta ennenkun ratsumies ehti puolitiehen, putosi loistava kardinaalivaippa maahan ja siinä seiso i nyt Eleonora hämilleen joutuneen Kaarle kuninkaan edessä vuoroin kalveten, vuoroin punastuen.

"Mitä onnetonta pilaa tämä on!" virkkoi kuningas viimein ja heitti Anders Kaskiin säihkyvän silmäyksen. "Tuo tänne heti kardinaali Primaksen!"

"Ei löytynyt muuta kuin tämä huoneessa", vastasi Anders, osottaen Eleonora.

"Teidän majesteettinne upseerilla on oikein", virkkoi samassa nuori ruhtinatar, lähestyen kuningasta, joka tuskin tiesi, uneksiko hän vai oliko hän valveilla, menettäen siten hetkiseksi puhekykysä. Viimein hän sanoi:

"Minä en käsitä tästä rahtuakaan!"

"Kyllä teidän majesteettinne sen pian käsittää", vastasi Eleonora. "Minä olen pelastanut kardinaalin".

"Mutta minullahan oli avain".

"Onneksi oli myös iso-äidillä sellainen".

Eleonora kertoi sitte, kuinka pako oli järjestetty, sekottamatta kuitenkaan Josephia juttuun. Kun hän oli lopettanut, kumarsi hän syvään vuoroin punastuvan, vuoroin kalpenevan kuninkaan edessä, ja sanoi:

"Ja nyt, teidän majesteettinne, olen valmis vankina astumaan kardinaalin tilalle".

Aluksi näytti siltä kuin Kaarle kuninkaalla todellakin olisi ollut tarkoitus tällä tavoin rangaista tätä rohkeata tyttöä, joka oli tehnyt hänelle moisen kepposen. Mutta hänen luonteenmukainen myöntöväisyytensä naisia, erittäinkin nuoria vastaan pelasti nyt Eleonora Sobieskin. Sanaakaan sanomatta teki hän ruhtinattarelle äänettömän jäähyväistervehdyksen ja nousi korskean, kardinaalia varten varatun ratsun selkään ja syöksyi ratsujoukkonsa etunenässä ulos Rajzacin pääportista, mukanaan ruhtinas Sergo ainoana saaliina.

Mutta tuskin oli viimeinen ratsumies hävinnyt portin aukosta, kun Joseph salaman nopeudella riensi esiin ja sulki raskaan tammiportin.

Tämän tehtyään, virkkoi hän, rajusti nyrkkiä puiden:

"Tulkaa vain vielä toinen kerta, niin saatte toisellaisen vastaanoton. Hyvä kuitenkin oli, että pääsimme tuosta ylimielisestä ruhtinas Sergosta, sillä juuri hänen ymmärtämättömyytensä ja lapsellisen ylpeytensä takia pääsi vihollinen sisään. Pyhä jumala suokoon, ettei minun koskaan enää tarvitsisi nähdä häntä".

Leskiruhtinatar oli sanomattoman ilon valtaamana sulkenut pojantyttärensä rintaansa vastaan, kutsunut häntä sekä omaksi että veljensä pelastajattareksi ja omistanut urhealle pojantyttäreelleen mitä hellimmät hyväilynsä. Ja Rajzacin linnassa syntyi kaikkialla myrskyisä ilo, joka illalla kohosi huippuunsa, kun leskiruhtinatar antoi Eleonoran kunniaksi komean juhlan, johon kaikki palvelijat, korkeimmasta halvimpaan saivat ottaa osaa.

Aina Johan Sobieskin ajoilta asti ei Rajzacin linnan sammaltuneiden muurien sisäpuolella ollut kuulunut niin kaikuvaan riemua.

Toisin oli Kaarle kuninkaan mielentilan laita, kun hän matkasi pois linnasta. Hän oli sekä häpeissään että vihainen ja useamman kerran hän itseksensä mutisi:

"Olisinpa vain tiennyt, että naisen käsi oli mukana pelissä, niin olisinpa antanut Anders Kaskin ja Pietari Stormin toimia vanginvartijana, sillä minä en sellaiseksi kelpaa, sen nyt huomaan".

Aika kului ja tapahtumat kehittyivät. Kaarle XII onnistui poistamaan kuningas Augustin valtaistuimelta ja asettamaan kruunun jalon Stanislaus Leczinskin päähän. Sotatapahtumat saattoivat Kaarle kuninkaan vihdoin unohtamaan Rajzacin linnassa hänelle tehdyn kepposen, mutta äkkiä se palautui hänen muistonsa, vaikkei suinkaan epämiellyttävällä tavalla. Eräänä iltana hän nimittäin saapui pienen joukon kanssa uuden kuninkaan maatilalle. Siellä vietettiin loistavaa juhlaa. Nuori ruhtinatar Eleonora Sobieski vihittiin, Sergo Panitzkyn vastustelemisesta huolimatta, Ladislas Leczinskin kanssa avioliittoon. Ilon ollessa korkeimmillaan meni nuori, kauneudesta ja onnesta säteilevä morsian Kaarle kuninkaan luo, kumarsi kunnioittavasti päätään ja lausui:

"Minun on kiittäminen teidän majesteettianne maallisesta onnestani, ja minä toivon, että kaikki läsnäolevat tyhjentävät lasin hänen menestyksekseen".

Kaikki vieraat tunsivat kardinaalin vapauttamisen yhteydessä tapahtuneen seikkailun, joka pitkän aikaa oli ollut puheenaiheena sekä Puolassa että muissa maissa. Sentähden kaikki vieraat yhtyivätkin nuoren, viehkeän morsiamen huudahdukseen:

"Eläköön Kaarle XII!"

End of Project Gutenberg's Kaarle XII vanginvartijana, by J. O. Åberg

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KAARLE XII VANGINVARTIJANA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR

ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.